

(0/45)

PERIÓDICH QUINZENAL ARTÍSTICH, LITERARI Y CIENTÍFICH

Any V

Barcelona 15 de Juny de 1884

Núm. 112

Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes					Fundador: Carlos Sanpons y Carbó	Se publica 'ls dias 15 y últim de cada mes		
PREUS DE SUSCRIPCIÓ	ANY	SEMESTRE	TRIMESTRE	MES	DIRECTOR	PREUS DE SUSCRIPCIÓ PAGANT EN OR	ANY	SEMESTRE
Espanya.	60 rals	32 rals	18 rals	6 rals	FRANCESCH MATHEU	Cuba y Puerto-Rico.	5 pesos forts	3 pesos forts
Païssos de l' Unió Postal.	80 "	44 "	24 "	"	Redacció-Administració: Jovellanos, 2 pral.	Filipinas, Méjich y Riu de la Plata.	6 "	3,50 "
Se paga per endavant. — Números solts 4 rals						Y en los altres païssos, los preus d' Espanya y además lo franqueig		

SUMARI

TEXT. — *Crònica general*, per Bonaventura Bassegoda. — *Nostres grabats*. — *Crema dels convents à Reus*, per Eduart Toda. — *Joaquena* (poesia), per Terenci Thos y Codina. — *Recorts* (continuació), per Francesch Pelay Briz. — *Winnie Smith* (acabament), per Enrich de Fuentes. — *Associació d' Excursions catalana*, per J. Sardà. — *Los Nibelungs* (continuació), per Albert Puigdollers. — *Certámens*. — *Llibres rebuts*.

GRABATS. — *Sant Joan*, per Francisco Llorens y Riu. — *Un carrer de Les Escaldes*, per Joseph Masriera. — *Bodegó*, per Francisco Torrecassana. — *Lo camí del còdol*, per J. Pahissa. — *Annari de l' Associació d' Excursions catalana*. Mostra dels grabats. — *A fora*, per Padró.

CRÓNICA GENERAL

Llevada enterament d'interés será la crònica corresponent à la passada quinzena, ja que gayre bé cap succés important ha vingut à torbar la monotonia que comensa à iniciarse ab motiu de la proximitat del temps estival. Nos trobem en plena vuytada de Corpus, y per cert qu' aquest any no sembla sinó que totas las parroquias, desde las més humils à las de més categoria, vulgan fer mostra d' una solemnitat y una pompa com las que, fa molts anys, no havian desplegat. Mes lo bon zel dels organiscadors s' estrella davant la inseguritat del temps, que fa estar ab' l' ay al cos à las familias que temen malbaratar lo dineral que 'ls ha costat habillar sas respectivas descendencias pera poguer assistir à la professó ab lo decoro y si es ó no es de luxu que exigeixen semblants actes. Lo mateix temor crech que 'ns priva d' admirar per aquestos carrers molta part del bé de Deu, espectador de la professó, y que constituheix (exteriorment s' enten) un de sos principals atractius. En efecte, ¿quí tindrà tan poca conciencia pera esposar al furor de la pluja anunciada per aquellas lletjas nuvoladas, un vestit nou, desitjat tres mesos há y que costa gayre bé menos

F. Llorens y Riu
1884

SANT JOAN, PER FRANCISCO LLORENS Y RIU

diners que disgustos entre uns y altres y fins á voltas entre un mateix? Mes per aixó s' ha aguantat lo temps y no ha volgut destorbar ab sa variabilitat una festa tan tradicional com es la de las professons y tan del gust del jovent, que la converteix en pretext pera fer de las sevas en tot lo referent als festeigs y á la brometa en general.

* * *

Fa temps que s' han comensat en lo Parch d' aquesta ciutat los treballs pera la construcció del monument dedicat á la memoria del famós autor de la *Oda á la Patria*, en Bonaventura Carles Aribau. Estará emplantat en lo mirador y en lo lloch ahont hi havia hagut fins ara aquell enlayrat cubell que 's veyá desde tan lluny passant per lo carrer de la Primpcesa. Duihen que té d' inaugurar-se per las próximas firas y festas de la Mercé; però si porta la marxa de tots los altres comensats fins ara, creyem que passarán ben bé tres ó quatre anys fins que poguem contemplarlo acabat del tot. Desgraciadament estem avesats bastant á aquestas cosas pera que poguem enrahonar en aquest sentit sense que semblen fatalistas las nostras apreciacions. Y ara que de monuments tractem, nos estranyá molt veure en los diaris la nova de que l' Ajuntament havia discutit, en una de las sessions que celebrá, la conveniencia d' aixecar en la plassa de Tetuan un monument commemoratiu de l' enginyer D. Ildelfons Cerdá, en lloch del que hi há projectat pera recordar las glorias obtingudas per nostras banderas en la guerra d' Africa. No sabem lo que resoldrá l' Ajuntament en semblant qüestió; però de totas maneres nos sembla impropí desguarnir un altar pera guarnirne un altre, y més sent un monument á un particular, que s' anteposa al de una gloria nacional. Molt propi y adequat, y sense cap dubte merescut, es aixecar un monument á en Cerdá, però aixó no suposa de cap manera que no hi hajan punts á propósit pera emplantarlo sense qu' haja d' anar á usurpar lo lloch assenyalat desde molt temps y d' un modo formalment oficial al monument commemoratiu de la gloriosa victoria obtinguda en Africa per nostras armas. ¿No hi há, per ventura, en l' *Ensanxe* mateix mil y un punts á propósit pera lo monument al distingit autor de la notable mellora? ¿Y no es també trist que després d' haver sigut aprobada la construcció del d' Africa y haverse celebrat concurs pera los projectes, en lo qual s' adjudicá lo premi á un dels presentats, se vinga á convertir en joch de noys las determinacions presas per la respectable corporació municipal?

* * *

Aquest principi de retractació mostrat per lo qu' acabem de dir de l' Ajuntament, se nota també en nostra Diputació Provincial ab motiu de la proposició presentada á la mateixa demanant que 's venga lo terreno que algun temps cedí lo Govern per construhirhi l' edifici destinat á las Institucions Provincials d' Ensenyansa. També á pesar d' haverse aprobat un projecte pera dit edifici se tracta de fer diners del solar y construhir un Institut únicament, y 'l sobran, invertirho en la nova Casa de Maternitat, qual projecte per encárrech de la Diputació está fent un ajudant del arquitecte provincial. No sabem lo que resultarà, veurem; però, al nostre modo d' entendre, la corporació provincial deuria esperar alguns anys més á vendre lo terreno, y com que en aquest entremitg s' haurian posat tres ó quatre primeras pedras per fer l' edifici, aquestas, reunidas á las tres que hi há ja col·locadas, aumentarian lo valor del solar, y aixís lo propietari qu' ho adquirís tindria terreno y materials pera construhirhi la seva caseta. ¿Y aixó es serio? ¿No valen ni signifiquen res los concursos en los quals se pro-

met, com formant part del premi, la direcció de las obras? ¿Cóm quedan los respectables autores del projecte premiat, Srs. Vilaseca y Domenech, á qui tan sols s' entregaren mil duros com á premi? ¿qui 'ls indemnisa 'ls llarchs é importants treballs qu' han vingut fent durant tan llargas temporadas? Es molt trist tenirho de dir, però es la veritat.

* * *

La por que mostrávam en la crónica anterior de que 'l pseudo-nihilisme iniciat en nostra ciutat produhís desgracias, no ha pas resultat infundada. Una innocenta víctima registra la crónica criminal. Los detalls son tan esgarrifosos y tan coneguts del públich que m' escuso d' insistir sobre un fet tan y tan escandalós y punible.

* * *

En quant á literatura ben escassas son las noves que puch donar á mos llegidors. Ha vist la llum de la publicitat la novela de D. Lluís B. Nadal, « Margaridoya »; está á punt de sortir lo volum dels Jochs florals corresponent á la festa d' enguany y la novela de D. Narcís Oller en ells premiada ab la joya oferta per la *Revista Literaria*.

* * *

Los certámens s' han anunciat pera l' estiu ab una gran profusió. Igualada, San Pol, Granollers, San Feliu de Guixols y Gerona son las poblacions que ofereixen als poetas camp pera adquirir honra y profit. Sembla que no trigará pas molt en publicar-se lo cartell del de Sans ahont s' ha publicat lo fallo del certámen musical pera premiar las composicions sobre lletres llorejadas en lo certámen del any passat.

* * *

La crónica necrológica de la passada quinzena registra la mort del conegut y actiu industrial don Claudi Aranyó y Aranyó, persona distingidíssima entre la classe á que perteneixia y que en moltes ocasions havia demostrat lo que s' interessava per la sort de sos obrers y per Catalunya en general. Associat en l' any 1855 ab altre no menos conegut fabricant, D. Antoni Escubós y Roure, fundaren en Sant Martí de Provensals la grandiosa fàbrica de filats y teixits de llana coneguda per *Vapor de la llana*, que passá en 1873 á esser de la exclusiva propietat del Sr. Aranyó. A més á més d' aquesta 'n construhí una, dita del *Cotó*, en lo mateix Sant Martí, reunint abduas un total de més de mil cinchcents obrers. Finalment en Mollet y Santa Perpétua de Moguda poschia també lo Sr. Aranyó altrás fàbricas.

En los darrers anys de sa aprofitada vida tenia especial predilecció pera los estudis agrícolos, als que 's dedicava en sas estensas possessions de Camprodon. Ha mort lo Sr. Aranyó á la edat de cinquantaset anys, deixant una numerosa familia, á qui acompanyem en lo just y lleítim sentiment que tal pérdua li haurá causat.

BONAVENTURA BASSEGODA

15 Juny 1884

NOSTRES GRABATS

Sant Joan

Lo conegut baix-relleu ha sigut copiat per lo Sr. Llorens d' una manera exactíssima, donant son dibuix tot l' efecte de l' original; es notable 'l modo de portar la ploma y la desinvoltura en lo fer.

Un carrer de Les Escaldes

D. Joseph Masiera es sens dupte un dels millors paisatjistas d' aquesta época; sa manera de veure y sentir lo natural troba en sos pinzells una interpretació tan justa que l' espectador ha de gosar en la vista del quadro una bona part de lo que gosaria en la contemplació de la naturalesa, y de vegadas més.

Aquest dibuix qu' avuy reproduhim té aquellas qualitats y es digne de la fama de son autor.

Bodegó

Es original la manera de compondre aquest bodegó. Lo Sr. Torrecassana ha fugit en ell de semblans ab altres quadros del mateix género, y li ha donat un color de casa que fa que no puga ser sinó obra d' un pintor catalá. Las qualitats d' aquesta obra son las que ostentan totas las del Sr. Torrecassana, prou conegut del nostre públich.

Lo camí del códol

Un paisatge d' en Pahissa. Gayre bé no hauriam de dir res més; perque ¿qué podrém dirne que no ho tinguem dit d' altres paisatjes seus? Lo valor d' aquest paisatjista es tan escepcional, qu' allá hont hi há la seva firma no hi há més que bellesa y veritat. Lo camí del códol, sorprés á un' hora y ab una llum especial, l' impressioná á ell, y ara ell ab son dibuix reproduheix l' impressió en sos miradors, qu' han de ser sens escepció sos admiradors.

Anuari de l' Associació d' Excursions Catalana
MOSTRA DELS GRABATS

Véjas l' article del Sr. Sardá.

A fora

Més dibuixos encara d' en Padró. Los versos que 'ls acompanyan probarian de justificar la seva publicació, si no la justifiqués de sobras la firma del autor.

CREMA DELS CONVENTS Á REUS

I

Una página ben trista de nostra historia contemporánea 'ns proposem relatar en las presents ratllas; página escrita ab foch y sanch per una turba desenfrenada, que 's feu la venjadora d' odís mal continguts y de passions desfetas contra las ordres monásticas, assotadas per lo terral de la revolució en lo primer ters de nostre sigle.

Entra més en nostre objecte ressenyar la brutalitat dels fets que ocuparnos de las causas que 'ls motivaren. Que bé podríam, escorcollant la historia, trobar motius de lluytas y querellas entre 'ls convents y 'ls pobles, fer veurer com una á una s' anaren juntant las queixas contra 'ls primers, com gotas de veri que feren sobreixir lo cálzer de amargura que la religió y la política d' acort ompliren. Reduhint la esfera del estudi al exemple ofert per Reus en aquells conflictes, trobarem elements sobrants pera compendrer com igualment hi pesaren los odís d' uns, l' apatia d' altres, la por de molts y la suprema ineptitud de certas autoritats, sobre las quals eternament caurá la responsabilitat de fets y la sanch de víctimas que ni ignocents ni criminals devian ser somesas á la vindicta de aquest factor de desordre que s' anomena la justicia del poble.

La vila de Reus oferia al comensament de nostre sigle un carácter especial de individualitat típica, que seguí conservant més tart, però que va perdent de cada día. Tot era á Reus particular y diferent dels altres pobles de Catalunya: en sos vehins se

veya la energia que mou una voluntat de ferro, y brillava 'l talent capás de realisar obras que la gent d'ahir hauria portat á cap per més que avuy sian declaradas de execució impossible. La vila progressava y li eran certament rémoras y estorbs los establiments monástichs que tenia en lo clos de sas murallas.

Dihem, pera ser exactes, que en las lluytas politicas d' aquella época, Reus caygué resoltament del costat de la llibertat, lo qual feu encara més delicada la situació dels convents en son recinte. Aquestos no eran molts en número, ja que may lo poble, ni llavors ni ara, s' ha distingit per cap exageració del sentiment religiós: una parroquia, la de Sant Pere Apóstol, bastava á satisfacer las necessitats espirituals de sos feligresos, y tres convents repartits en la part exterior de la població per las bandas de mitjorn y de ponent vivian ab més penuria que sobra de recursos.

Y encara de aquestos convents un sol tenia importancia dintre y fora del poble, era ben considerat per la ordre á que perteneixia, y pesá més de una vegada com influencia dirigida contra las ideas lliberals y contra las personas que las sustentavan: nos referim al de frares menors observants de Sant Francesch d' Assís, qual edifici 's veu encara en lo punt de confluencia de las carreteras de Salou y de Misericordia.

Duas paraulas sobre aquella corporació. Composta com estava de frares mendicants, devia suposarse que era pobre y ho era en realitat. Lo convent no tenia més propietats que las del sólit casal que habitava y de la horta vehina, gran d' un jornal de terra. Los llechs captavan en la propia guardiana, que tampoch era extensa, ja que per tot arreu lo rodejavan las dels convents de la mateixa ordre situats á Riudoms, Alcover y Tarragona. Lliberals donacions fetas per personas afectas á la casa foren aprofitadas pera aumentar las comoditats interiors y adornar y restaurar la espayosa iglesia, en qual altar major s' hi destacavan preciosas estatuas del famós escultor Campeny. En fi, de almoynas y de drets en la iglesia vivian aquells frares ampla y cómodament, encar que sens grans luxos ni riquesas. May foren, com altres potents monastirs de la provincia, senyors feudals y amos de inmensas propietats en tots los pobles.

En cambi bullia més en Sant Francesch la idea política, germinadora en nostra terra de molts desconcerts ocasionats per véurela sovint en llochs de ahont haguera degut sempre allunyar-se. Aquell convent era polítich, ó al menys ho foren los frares en totas épocas, y més senyaladament desde las revolutas del temps de Felip V, quan ja llavors se 'ls prohibí predicar en la parroquia per causa dels insults que un d' ells, lo pare Anton Gil, dirigí als partidaris del Arxiduch.

Més tart, en 1823, lo convent se feu tot lo desagradable que li siguió possible, porque las autoritats manavan allotjar en sa casa algunas companyias de miquelets. Bé ho pagá aquell, que á totas horas sentí cantar lo *trágala* ab que 'l regalaren los constitucionals.

No fou digerida la cansó per los frares de Sant Francesch y la guardaren per espay de quatre anys en sa boca pera retornarla als lliberals á la primera oportunitat. Vingué en l' any 1827 la professó de Sant Anton, celebrada ab gran aparato lo día 13 de Juny, y un religiós, fill de Vilafranca, realisá la malhauradada idea de fabricar un *Drach* de cartró, especie d' animal monstruós al que movían las barras guarnidas de ferraduras y per quals ulls sortian espuñejant las carretillas que de dins se disparavan. Serví 'l tal dragó pera retornar lo *trágala*, y recorregué ab tal objecte las casas dels lliberals, escoltat per un frare y un oficial de voluntaris realistas de las companyias de Miró y seguit d' una turba de fanátichs que al afront y al insult hi afegian ab sos crits y comentaris la burla y la xacota.

Lo convent no corretjé aquell erro, y feu mal,

perque no li fou perdonat, sent lo recort del drach un dels que més vius se conservan encara avuy en lo poble. Sigué una falta inmensa, agravada per lo pes que doná á la broma la presencia en lo convent de la primera autoritat provincial de la ordre. Perque lo pare Joan Anton Marqués, que durant nou anys havia sigut guardiá de Sant Francesch y després custodi de la provincia, en 1826 fou nomenat provincial de la ordre y escullí pera residencia son antich convent de Reus, en lo qual vegé y no atiná á evitar l' afront del drach. Es més: vávida corregué la veu de que los frares donaren en acabat un sopar als realistas que acompanyaren la bestiota, repartint com grau extraordinari, llavors molt celebrat, un pollastre per convidat.

Los temps seguiren de proba pera Sant Francesch, qual situació no vingueren á millorar las disputas aixecadas en lo convent de franciscans de Escornalbou en 1832. Lo Colegi Seminari del Arcángel Sant Miquel de Escornalbou tenia, en qualitat de tal colegi de misioners, vida propia é independent de la provincia eclesiástica de Catalunya, estant sols subjecte al general de la ordre. En 1830 comensaren á surgir dintre 'l convent ágres qüestions sobre si era ó no necessari reformar las constitucions de la casa y substituhir per altra la manera de viure de sos frares, y com es natural, un partit, acapdillat per lo Pare Teodor Moragas, se declará mantenedor de las antigüas costums prácticas, mentres que un altre, dirigit per lo Pare Francisco Grau, aixecá 'l pendó de las innovacions á la vida antiga de que ab gran plaer disfrutava aquella comunitat. Durá dos anys la lluyta, en la qual tingué que veure lo general de la ordre, y al final lo Pare Moragas caygué ab sos partidaris baix las acusacions de perturbadors del ordre y relaxadors de la disciplina conventual, y tots foren trets de aquella casa, ab gran escándol dels pobles vehins, y repartits entre las comunitats de franciscans en la provincia. Dos d' aquells frares, un lo Pare Magí de Valls y un altre, qual nom no es conegut avuy, foren destinats á Sant Francesch de Reus.

Pera empitjorar encara la mala voluntat del poble envers sos convents, sobrevingué la calamitosa epidemia del cólera de 1834, durant la qual lo pánich de las gents no tingué límit, arribant fins á acusar als frares d' haver causat aquell desastre enverinant l' aygua dels pous y minas del poble. Per aquest motiu més de quatre vegadas los milicians lliberals insultaren als frares en los carrers, sent continguts per alguna energia que desplegó lo alcalde primer D. Joseph María Montemayor.

En aquella época la montanya del Priorat de Tarragona se vegé plena de partidás carlistas, qual principal apoyo, forsa es reconeixerho, se trobá dintre dels convents de frares. Potser Reus era una de las vilas ahont las inteligencias foren més petites; lo poble rebutjava aquellas patuleas de realistas, contra las quals s' aixecá enérgich y armá son bras, disposante á la batalla, y en los convents se dividiren las opinions sobre la major ó menor simpatía que tenian per la naixent revolta; mes fou en los frares unánime la tendencia á no socorrer la facció ab diners ni á apoyarla ab partidaris. Tant fou aixís, que á comensaments del any 1835 un conegut cabecilla de las Borjas del Camp, qual nom se vegé altra vegada mil voltas esmentat en la pasada guerra, se dirigí á un dels convents demanant un aussili en metálich, que li fou rodonamet negat per lo guardiá. La llevadura de las ideas lliberals s' havia ficat en Sant Francesch, com igualment covaba en la comunitat de carmelitas de Sant Joan; las duas tenian una minoría avansada que era potser representada per los frares de més talent y menos impopularitat, y es casi segur que una espenta en lo sentit de acostar los convents al poble, un acte públich de reconciliació ab las ideas novas que bullian en los calents cervells dels partidaris de Cristina, en una paraula, una aliansa manifesta de

la religió ab la política lliberal, haurian salvat de sa ruina los edificis consagrats á la pau del Senyor, lliurant al mateix temps de la mort á moltas victimas impia é inhumanament sacrificadas en l' esvalot d' aquella nit d' orgia.

Mes estava potser escrit que 'ls crims devian cométre; potser la má de Deu havia deixat á uns y altres, potser també un gran sacrifici era necessari com expiació de passadas culpas. Lo cert es que á la meytat del any 1835 sols un miracle podia salvar als frares, y 'l miracle no fou fet. Per lo contrari, ocorregué una desgracia que fou la espurna que encengué la foguera.

Los voluntaris de Reus estavan organissats en dos batallons d' urbans, dels quals una secció de doscents homes era destacada á Gandesa pera guarnir son castell y fer lo servey de convoy de pa y correu als pobles de Batea, Bot, Arnes, Mora de Ebro, etc. En lo mes de Juliol de 1835 se trobava en aquelles terras una forsa del segon batalló, que 'l dia 19 enviá quaranta voluntaris manats per lo subteniente D. Joseph Montserrat ab un convoy á Arnes. Al sortir d' aquest poble la petita columna fou acomesa y destrossada per las faccions allí reunidas, morint cinch voluntaris y l' oficial que 'ls conduhia. La forsa de Gandesa rebé als dispersos ab lo desagrado que 's pot imaginar, y ja indisciplinada decidí retirarse á Reus, ahont arribá lo dia 22 á las quatre de la tarde.

Lo poble rebé á la vensuda columna ab gran tristot, per alguns exaltats convertida en odi contra 'ls simpatissadors carlistas al pronunciar la paraula *veniansa*, que aviat creuhá d' un cap al altre tot lo poble. La agitació, que ningú cuydava de contenir, aná en augment, vejentse numerosos rotllos situats en las plassas de las Monjas y del Mercadal, cridant sens amagarse de ningú que aquella nit devian ser cremats los convents. Los pochos frares que á la cayguda de la tarde se trobavan en los carrers, foren insultats per los passants; tres d' aquells baixavan per la passa, y al ficarse un xich á dins del carrer de Jesús, sortí de sa tenda un sabater conegut per sas ideas revolucionarias, y posantse al llindar los digué cara á cara: *no vull passar d' aquesta nit sens menjar rostida una cuixa de frare*.

Se 'ns olvidava consignar que la noticia de que anavan á ser cremats los convents circulava com rumor de la pública opinió feya ja quatre ó cinch dias, y justament alarmats los guardians, se dirigiren á las autoritats local y de la provincia en demanda de garantías que no 'ls foren escassejadas. Y las seguretats que reberen los tancaren en sos convents, que 's disposavan á abandonar, robustintse sa confiansa al veure arribar lo dia 21 del mateix mes de Juliol al governador de la provincia, senyor D. Anton Satorres, y á duas companyias del regiment de Bailén, per tothom més conegut per lo *quint lleuger*, á las ordres de son comandant Llorens, qui las feu allotjar en casa dels pagesos del arrabal de Santa Lluçia.

EDUART TODA

(Acabará)

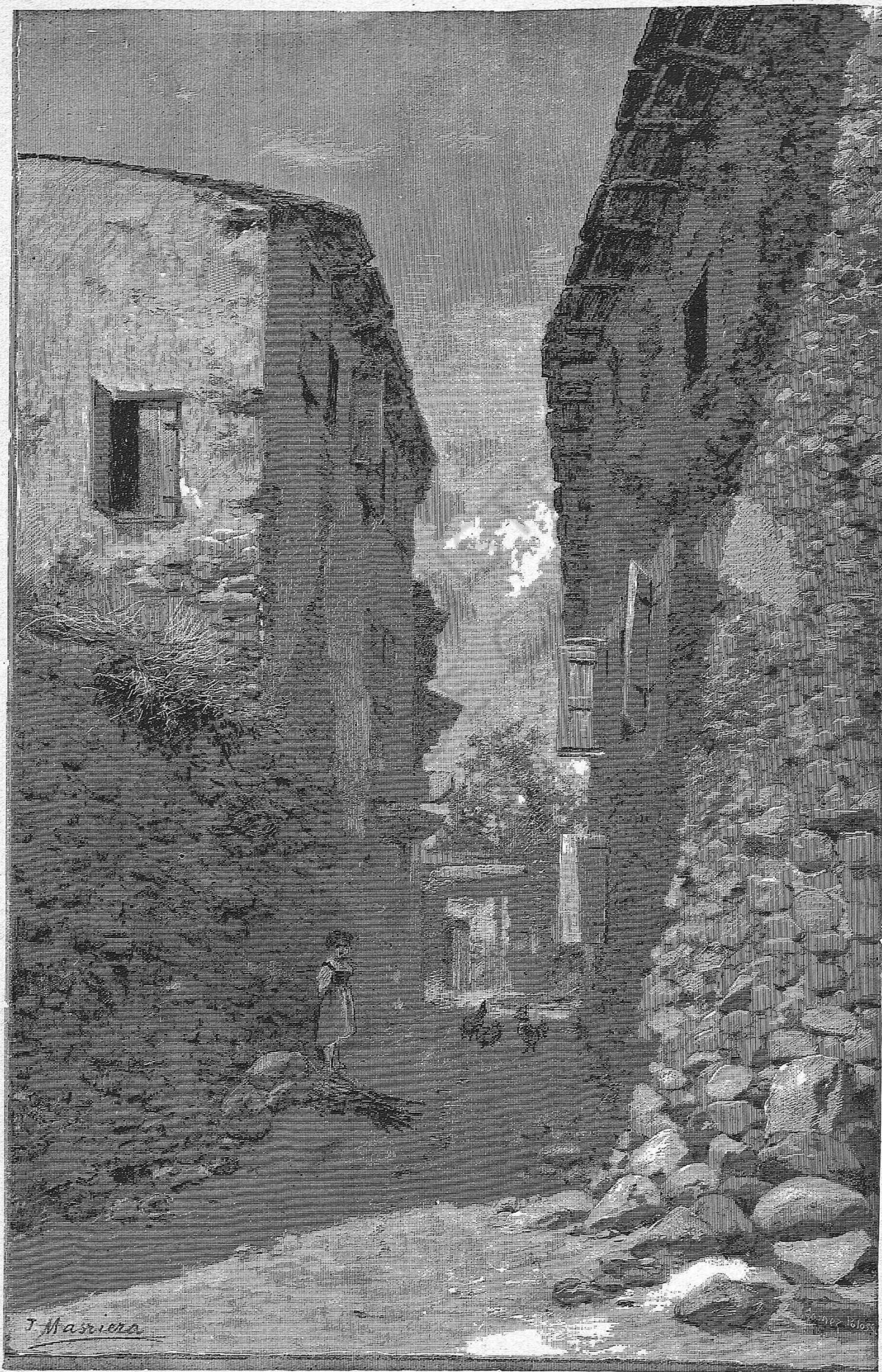
JOANENCA

Á FAISSÓ POPULAR

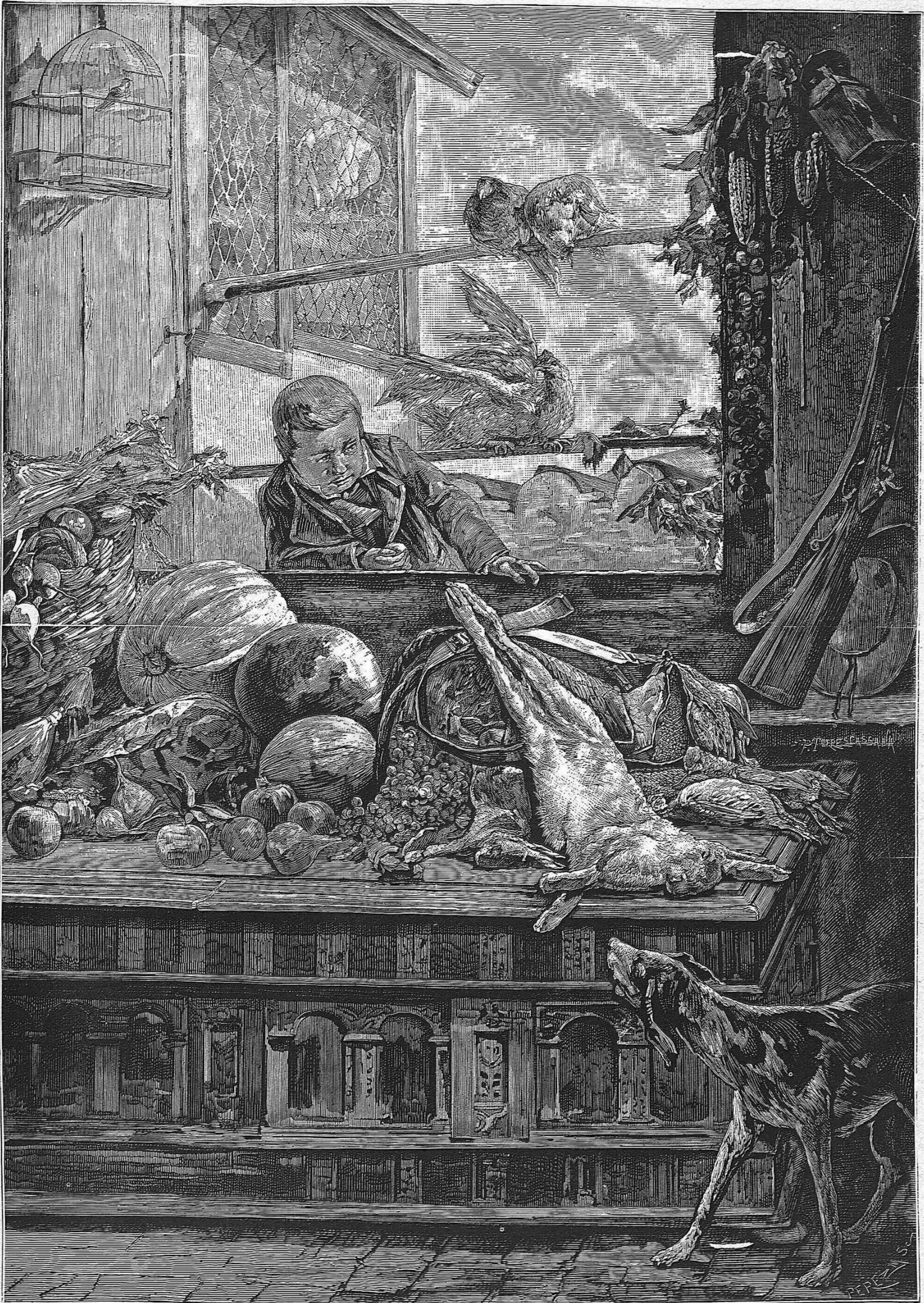
Nit de Sant Joan,
¡quina nit més bella!
en tot l' any de Deu
cap de més plasenta.

Cap que esperin tant
fadrins y donzelles,
ni qu' anyorin més
per tan relluhenca.

En la terra fochs,

UN CARRER DE LES ESCALDES, PER JOSEPH MASRIERA

BODEGÓ, PER FRANCISCO TORRESCASSANA

en lo cel estrelles,
fochs follets en mar,
per tot llumenetes.

Si 'ls uns parlan clar,
les altres com lletres:
qui no les enten
no les vol entendre.

Si guspiran uns,
altres guspirejan;
guspirejant tots
vé que 'ls cors se creman.

Que 'ls cors del jovent
ab poch foch s' encenen
y els de Sant Joan
son per tornar cendres.

**

Nit de Sant Joan,
nit clara y serena,
de somnis d' amor
sempre es lluna plena.

Moros y cristians
d' altre no 'n conexen,
moros y cristians
d' altre no 'n festejan

com de Sant Joan
la vetllada encesa,
vetllada de goig,
de goig y amoretes.

Viles y ciutats
per tot respandexen,
montanyes y valls
en orri foguejan.

Per tot arreu plers,
per tot arreu festes,
musiques per tot,
per tot cantarelles.

Cantarelles van,
cantarelles venen,
tot cantant, cantant,
alguns perdén l' esma.

**

Nit de Sant Joan,
nit d' amor brusenta,
flayrant de clavells,
lliris y ginesta.

Nines y galants
ab festiu conversa,
nines y galants
corren á paretles,

anant á cercar
la ventura seva;
que Deu els la dó
als qui bé la cercan.

Trist de mi que sol
vaig corrent la terra:
papalló joanench,
que no 'n tinch joanenca;

ventura cercant
quan per mi es tan negra,
volentla assolir
quan m' es tan esquerpa.

Nit de Sant Joan,
nit d' amor encesa,
¿cóm ventura haurá
qui trist viu... ¡sens Ella!

TERENCI THÓS Y CODINA

RECORTS

FRAGMENTS DEL «LLIBRE DE MA VIDA»

Continuació

(1861)

ANADA Á LLEYDA

A comensos del mes de Juliol del any 1861 sortíam, en un de bon dematí, de Barcelona en direcció á Lleyda, en Víctor Balaguer, en Vicens Boix, un nebot d' aquest y jo.

Eran las sis quan la máquina del tren llansava son escardalench xiulet, posant en mohiment una llarga filera de cotxes. En un d' aquests anávam los quatre expedicionaris. Pera mi en Boix era una coneixensa nova. De nom, conegut lo tenia, feya temps; pero de tracte aquella era la primera vegada que se 'm presentava ocasió de poderhi parlar.

Boix era generalment amable y galanejador; emperó 's descobria en lo seu posat un cert ayre de fredor y tres per dos solia quedar-se mut y concentrat, venint á ser pels que 'l tractavan un element poch expansiu: al revés d' en Balaguer, que ab facilitat s' entregava á grans entusiasmes, precisantho tot y acompayant ab la acció tot quant deya. Pèl seu aspecte, ningú hauria endevinat en ell al poeta: qual-sevol l' hauria pres més aviat per un pacífich, pensador y formal magistrat. Al menys aquesta és la impressió que 'm feu en los dos dias que visquí en companyia seva.

Mentres durá 'l viatge, la major part del temps la passá llegint ó contemplant per la finestreta del vagó lo paisatge que 'l tren anava atravessant. Lo seu nebot tampoch era gayre més animat qu' ell. Jo per ma part no tenia 'l geni gayre alegre; aixís es que á no ser per en Balaguer, que ho animava tot, crech que hauríam fet cap á Lleyda sens dir ni tan sols una dotzena de paraulas.

Aquest aspecte silenciós y poch expansiu, que podria semblar fins grosser, era natural y llegítim, atés als pactes fets quan emprenguerem la marxa. Quedá pactat en lo moment de pujar al cotxe que 'ns havia de dur á la estació, que tothom devia obrar ab completa llibertat, deixant tot cumpliment á recó; y obehint á lo convingut, cada hu des del comens de la excursió prengué las sevas midas pera fer lo camí de la manera més agradable. Com anávam en primera y en lo nostre cotxe no hi teníam á ningú que 'ns privés d' obrar en llibertat, cada hu de nosaltres va pendre estada al costat de una finestreta. Aixís anávam molt bè, disfrutávam de la fresca y del bell paisatge que 's desplegava al nostre entorn, il·luminat pels tebis raigs de un claríssim y pur sol.

Lo país que atravessárem fins á Moncada m' era ja conegut. Ab tot, no deixaren per aixó de causar-me nova y agradable impressió aquellas salzaredas del Besós, que, pochos anys feya, y sent estudiant, havia visitat de més aprop ab uns companys de aula y ab lo llavors cadetràtich meu lo scient y distingit arquitecte Oriol y Bernadet.

Al serhi se renovaren en ma memoria las alegres escenas de aquell dia de camp: mes ¡ay! ja mos frescos recorts de jove comensavan á veures emboyrats per pensaments dolorosos. Alguns dels que havian sigut allí ab mi, ja no existian, y altres tan allunyats estavan de la patria catalana, que als ulls de mon recort la seva ausencia prenia l' aspecte de una verdadera mort. Y no era del tot exagerat aqueix aspecte que l' anyorament li dava: algun d' ells no l' he vist ja més, y crech que deixaré aquest món sens haverli pogut tornar á estrenyer la mà, má que llavors apretava cada dia.

Passárem per davant de Serdanyola, Sabadell y Tarrassa y arribárem á Monistrol, no sens haver contemplat ab cert recel lo altíssim y atrevit pont de fusta que 's balancejava ab lo pes del tren y que, sent l' admiració de tothom per lo entremaliat de sas encablaladas, era al ensemps prou perillós en

apariencia pera obligar á molts dels viatjers á traure 'l cap per la finestra quan s' hi passava. ¡Com si ab la vista haguessen pogut deturar lo perill ó l' estimbament del pont, si per desgracia aquest s' hagués enfonzat!

La vista de Monistrol al peu de Montserrat, y aquest aclarit pels purs raigs de un sol matiner, des-tacantse cendrós sobre lo fons blau safir de un cel sens cap núvol, causaren en mi una impressió tan forta, que 'm durará tota la vida. Lo sol pegava á la montanya santa de ple á ple y aquesta 's presentava á mos ulls majestuosa, gegantina, sens cap dels detalls que li roban la bellesa de conjunt quan un la veu d' aprop y ab tota la hermosura de aquella poética ilusió que la embolcalla y embelleix vista á certa llunyaria. Han passat més de vint anys y encara la estich veyent com un immens quadro, enlluernantme ab lo reflexo de la viva llum del sol, pegant sobre sas cendrosas, agegantadas y bonyegudas penyas. Era aquella la primera vegada que contemplava en conjunt, d' aprop y sentat, si pot dirse aixís, lo flayre boscatá que exhala la vegetació que en los esqueys de los penyals y en lo fons ombriu de sos negres abims arrela y floreix.

Poch temps durá lo meu platónich entusiasme, perque als cinch minuts de haverse deturat lo tren la máquina xiulá, y emprenent de nou la marxa, va anarme allunyant de aquella maravel·la que may m' hauria cansat de contemplar.

Jo 'm quedí á la portelleta pera poder fins al últim instant johir de tan preciós espectacle.

La veu d' en Balaguer, que vingué llavors al meu costat, va desvanéixem un xich del capficament poétich que 'm dominava.

— No se la miri tant, no se la miri tant; d' aquí uns quants dias ja tindrà ocasió de veurela de més aprop y ab més espay aquella montanya. ¿Que no 's recorda que tenim de venirhi?

— Sí, — vaig respondre; — mes jo no crech pas que 'ls hi acompanye.

— ¡Y aixó! — exclamá Balaguer sorprés. — ¿No hem fet la expedició pera visitar alguns indrets de Catalunya, y entre ells Montserrat?

— Es cert; empero es tant lo que m' ha impresionat suara la vista d' aquest mont, l' he trobat tan bell, tan majestuós y ricament poétich, que temo profanarlo posanthi 'ls peus y perdre la ilusió que de segur ne servaré tota la vida si deixo de pujarhi. Ne tinch prou ab haverla contemplada de lluny. Jo no hi pujaré.

— Bè, bè, bè, — va fer lo meu amich; — de aquí á llavors ja li haurá passat aquest modo de pensar. Potser sí que hauria anat á Roma y no hauria vist al Sant Pare.

— ¿Quí sab?... però me 'n dupto.

Balaguer se 'n torná á seure ab en Boix, y jo vaig seguir ferm á la finestreta, sens perdre de vista lo mont sagrat ahont la fe y la patria hi han deixat dos testimonis de sa válua y del seu esplendor: lo monestir, que ha sentit los piadosos clams de las nostras passadas guerreras, y las penyas del Bruch que han contemplat la derrota primera de tropas fins á llavors tingudas per invencibles en tota Europa. Com no sigués sinó per aixó, Montserrat tindria ja prou títols á la consideració y estima de la rassa catalana.

Pochs moments després arribávam á la estació de Manresa.

No 'ns hi detinguérem sinó 'l temps necessari pel trasbals de passatjers. Arrencá novament lo tren y no trigárem gayre á trobarnos en lo comens del pla d' Urgell, immens mar de terra, graner de Catalunya. Allí en un cantó, damunt de un tironet y endaurat pel sol, alsava sas casas aferradas al cim lo poble de Calaf, que han fet célebre las nostras discordias civils. Dech confessar que vista des del camí de ferro, la perspectiva de la vila no deixá de ser pera mi agradable y fins á cert punt poética, ab tot y que 'ls seus voltants llavors eran erms y pla-

ners y que 'l sol l' enmantellava ab sa blavencá y térbola calitja.

Prompte, donant giravols, desaparegué de la nostra vista, confonentse en lo rogench y confós horitzó.

La calor comensava á ser llavoras ja un xich crescuda y 'l paisatge prometia poch de sí.

A mos esguarts sols s' hi presentava terra y més terra planera en totas direccions, sens ombra ni vegetació en lloch. Anguniós y un xich displicent, deixí la finestreta del wagó y m' assentí en lo indret que m' havia escullit per endavant. En Boix llegia; en Balaguer feya altre tant; lo jove, nebot del poeta valenciá, imitava á son oncle: á mi no 'm quedá donchs altre recurs que obrir també lo meu llibre y fer *quarteto* ab mos amichs y companys de viatge.

Aixís permanesquèrem molta estona. De cop, un fort y aixordador xiulet de la locomotora interrompé la nostra tranquila lectura. Tots nos abocárem cap á las finestretas: lo mateix feren los dels altres cotxes. Lo tren anava á ficarse dins d' un túnel ó foradada, com ne diu lo nostre poble de montanya ab son lloable y digne de ser imitat esperit de rebutjament á tot nom forá.

Prompte nos tragué d' ansia nostre amich Balaguer, que ja havia fet en altra ocasió 'l mateix camí que feya ara ab nosaltres.

— ¡Ah! va fer ell, ja sé... No es res. Es una corva de molt poch raig que trobarem al sortir d' aquest túnel y que está encauhada dins d' una vall petita, vall de hont se n' ix mitjantsant, un' altra foradada com la que ja estem passant. Pera evitar que hi haja un entretop sí per descuyt vingués un altre tren contra direcció, es per lo que tots los trens al serhi xiulan á tota forsa. Ja podem seurens.

Lo tren, que ja havia sortit de sota la montanya, anava á pas de tortuga per por de desencarrilar, donchs, en efecte, la corva era tan closa, que desde dintre del wagó se veyan ben bé las bocas dels dos túnels, ab tot y no ser gayre lluny la una de l' altra.

Al últim s' acabá 'l mal pas, finí 'l xiulet mortificador, que no havia parat un sol moment des de la entrada del trimer túnel, y tornárem á donarnos altre cop á la pacífica lectura.

Aixís arribárem á Cervera, que jo 'm doní pressa á guaytar, y de la qual sols puguí véuren algunas teuladas y las puntas de las torras de la antiga Universitat, perque en aquell indret lo camí de ferro passa alt y la ciutat queda mig colgada darrera de una costa. En vá m' afanyí: quedá escondida á mos ulls la població mal aconcellada que en lo segle passat ab son lamentable erro polítich va contribuir á que fossen sacrificadas las nostras llibertats.

Arrencá poch després lo tren y ab la rapidesa del llamp nos va dur á Bell-puig. Quan hi passárem en Balaguer feu recordansa de la preciosa tomba que s' aixeca sota la nau del convent de Franciscans y que enclou las despullas d' en Ramon de Cardona. A n' aquesta bellíssima obra d' art lo ilustre Piferrer li dedica algunas planas en sos *Recuerdos y bellezas*, planas escritas ab aquell triat, elegant y altamente poétich estil que brollava de sa erudita ploma.

Era ja ben aprop de la una del migdia quan arribárem á la fi de la primera part de la nostra expedició: ço es, á Lleyda. Inútil es dir que arribárem mig ofegats de calor, puig lo plá de l' Urgell, que havíam atravessat, es l' infern de Catalunya en lo temps del any en que efectuávam la nostra expedició.

Llavors á Lleyda no era com ara que hi há la estació vorera á la ciutat; llavors en una barraca de fusta y canyas arrebossadas deixava lo camí-de-ferro als que saltavan dels vagons, y com que aquesta se trobava mitja hora lluny de la ciutat, calia fer aquesta mitja hora en carruatje, si 's plau per forsa.

Era un tros curt, mes no gayre agradós, no tant per la calor y sotrachs, com per la immensa polsaguera que tot ho omplia. Passárem per la pols y la

estreter dels cotxes, hont los uns casi séyam damunt dels altres, y á quarts de duas pujávam las escalas de la fonda de Sant Lluís (si mal no recordo) pera reposar un xich y disposarnos á dinar, cosa sobradament necessaria pels qui, com nosaltres, se pot dir que arribárem dejuns desde Barcelona. Després de pendre possessió de las duas cambras que se 'ns assenyalaren, la una separada de l' altra, si bè en lo mateix corredor; després de haver posat Boix y 'l seu nebot los equipatjes en son aposento y Balaguer y jo los nostres en la cambra que 'ns pertocava, anárem á seurens á taula y dinárem.

La conversa de sobre-taula doná un xich d' expansió á nostre cos afadigat y fou en ella hont quedá resolt lo que devíam fer y l' ordre ab que teníam de executarho. Si mal no recordo, 's va quedár en que la primera visita fos pel bon amich de Balaguer en Lluís Roca y Florejachs, persona de mi sols coneguda de nom, y encara poch. A ell també várem determinar, si no li fos molestia, acudir pera que 'ns acompanyés en la visita que projectávam fer á lo més notable de Lleyda. Pres aquest determini, cadascú s' aparellá pera sortir al carrer.

Pochs moments després nos trobávam en direcció de la casa hont vivia 'l jove poeta y metge, coneguda ja d' en Balaguer. Situada aquesta en lo carrer Major, no tinguèrem de fer gayre camí pera arribarhi. La rebuda que 'ns dispensá fou coralíssima, y al saber lo nostre propósit, tot seguit va posarse á la nostra disposició. Visitárem lo principal de la vila, comensant per la capella de Sant Jaume, coneguda antigament ab lo nom de capella de la Mare de Deu de las Neus y deguda á un cavaller fill de Lleyda nomenat Berenguer Marqués, que tenia son palau allí vorer. Probablement la antiga tradició del *peu del romeu*, que 's sopesa succehida en lo mateix indret hont fou alsada la capella, es lo que haurá contribuít á que aquesta deixés son primitiu nom pèl ab que ara es coneguda. Diu la tradició, encar que curta, molt bella, que quan l' Apóstol se dirigia á Saragossa, al passar per Lleyda y en lo indret hont avuy hi há la capella de que parlem, se va clavar una punxa al peu, veyentse obligat per tráuresela á séures, y diu la mateixa tradició també, que com era negra nit quan aixó passava, los ángels devallaren del cel pera ferli llum á fi de que s' hi veyés per arrencársela. També es ocasió aquesta mateixa capella de una costum popular que á nostre company y guia li va donar peu pera compondre una bella poesia, costum que celebran cada any ab entusiasme los noys de la ciutat. Consisteix aquesta en anar á visitar á la esglesieta los noys de la vila, la vetllada del dia de Sant Jaume, portant cada un de ells un fanalet encés. A comensos del present segle lo governador francès que manava á Lleyda va prohibir aqueixa innocent y popular festa, mes lo poble trobá manera de burlarse de la ordre, convertint la costum en una pública y general protesta.

Veuse aquí cóm descriu aquest acte en una de sas poesias lo llorejat poeta lleydanés, en Lluís Roca:

Una vegada tan sols,
aquest segle al comensar,
quan per llegendes estrangeras
lo poble fou dominat,
un altiu governador
ab capritxosos afanys
volgué esborrarne de Lleyda
costum tan inmemorial;
mes foren vans sos desitgs,
y sos decrets foren vans,
puig pels carrers y las plassas
los xichs no podent anar,
en los balcones y finestras
sortiren ab sos fanals,
com en protesta solemne
per tal estil conservar.

Y al any següent ja tornaren
á correr per la ciutat

ab los fanals de colors,
com se feu en altres anys,
com ho feu vosaltres ara,
noys y noyas, los qui anau
de l' una á l' altra capella
rendint festetjos al sant.

De aquesta capelleta passárem á la esglesia de Sant Llorens, que m' agradá molt; mes á fi de donarne una descripció més perfecta de la que jo podria fer de memoria, atesos los anys que fa que la visití, transcriuré lo que diu d' ella en sa *Guia-cicerone de la ciudad de Lérida* lo ilustre escriptor en Joseph Pleyan de Porta.

«Aquest temple, un dels més antichs de la ciutat, pertany á tres épocas diferents, y aixís es cóm sa arquitectura es dels tres ordres en boga en los temps de la construcció de cada una de las parts del mateix. La nau central, qu' es d' ordre toscá, ab porta y finestra bissantinas, se fa pujar á la época romana, en la que se diu fou temple pagá, purificat en temps de Constantí. En la dominació árabe se conta que serví de mesquita, y que en temps de la reconquesta fou novament purificat. Tot aixó es de creure, però lo seu frontis més antich, que dona al cementiri, es rigorosament bissantí y perteneix al segle xii. Avans de que fos emblanquinada, com fouho ara de poch, aqueixa nau ofería al arqueólech un aspecte interessant. Avuy, ab la cals y la pintura, ha perdut son aspecte de antiguitat, lo mateix que l' altar major, gótic, de pedra, pertanyent al segle xv y qu' es una obra d' art. Desacertada ha sigut la restauració del antich temple. Y molt será que no passe altre tant ab las naus góticas laterals, afegidas á la central en lo segle xiv, ayrosas y elegants, costejadas per la espléndida y piadosa familia lleydanesa dels Gallart, al igual que l' hermós campanar que s' aixeca al costat de la porta de la nau oriental, ricament adornada. En son lindar hi há un gall posat de costat y dret, com si vigilés, prodigat aixís mateix en lo campanar y en otras parts del monument. Las armas de la familia Gallart eran lo gall. A un individuo de la mateixa se refereix una lápida de marbre negre que existeix empotrada en una agulla entremig d' otras.

«La capella del Sant Crist trobat perteneix al ordre compost. Espayosa y elegant, consta de tres naus y está profusament adornada. Se va construhir en las darrerías del segle passat. Venéras' en ella al Senyor en lo Sepulcre, imatge á la qual professan gran devoció los fills de Lleyda. Tot lo temple reb cada día milloras que si estiguessen més en armonía ab lo antich art cristiá, valdria més baix lo concepte artístich, cosa que deuria tenir en compte la Junta de la Obra. Per lo demés, lo viatjer trobará, com obras d' art, dos altarets tallats en pedra y un retaule pintat. Aquells del segle xiii ó xiv y aquest més modern. Ab lo dit y 'ls sepulcres de que anem á darli nová y otras diferentas lápidas que podrá llegir per sí mateix encrostadas en las parets, no se n' anirá descontent de la esglesia dedicada al martire ilèrgeta.

«Un d' ells, qu' es lo millor, si no lo més original, se troba entrant per la porta del campanar á má dreta, en la capelleta que, tancada avans per embants, formava la sacristía del rector, amagant aixís la sepultura.

«Aquest sepulcre degué perteneixer á algun personatge emparentat ab los comtes d' Urgell.

«Lo componen un basament llis hont hi deurian guardar las despullas del finat, y sobre de aquell un altre segon cos, adornat ab quatre rosetas góticas molt ben treballadas, de las quals duas ostentan en lo seu centre un escudet. Damunt d' aqueix segon cos, qu' es la verdadera base del sepulcre, hi ha duas figuras com de lleons, fetas de pedra, en acció de donar la espatlla al vas que sostenen, vas que en la part del davant porta escrit lo epitafi y en sa coberta, en forma de teulada, hi há ajeguda de costat una estàtua del difunt vestint la gramalla

LO CAMÍ DEL CÒDOL, PER J. PAHISSA

y la gorra de la época. Dels costats del primer cos del basament arrencan com dos pilars prismàtics llisos a semblansa d' arcbotans que devian terminar ab treballats pinacles, que avuy hi mancan. Lo monument está treballat ab polidesa, ayre y bellas proporcions, y 'ls escudets que als dos extrems del epitafi figuran portan per blasò los escachs, signe del valor y ardimient guerrers, y es lo mateix que usava en lo revers de sas monedas la poderosa y molt noble casa d' Urgell. Com la ignorancia escrotoná lo nom del difunt, escrit en la llegenda, no 's pot dir ab seguritat qui fos aquell; ab tot y que ja havem dit lo nostre parer sobre 'l particular, ab lo qual, y com pot véures pel contingut del epitafi, resulta no ser aquest sepulcre dels Gallarts, com havíam sentit dir avans molts cops, assegurantse que perteneixia al famós costejador del campanar.

» L' epitafi, escrit en catalá de aquell temps, en lletra gòtica y plè de abreviaturas, es lo següent:

« EN LAN DE NOSTRE SENYOR M. CCC. XXX. I. DIMARTS IIII IDUS SETEMBRE PASA DAQUESTA VIDA EN... REGA, ÇIUTADA DE LEYDA, LO COS DEL CUAL IAU AÇI QUI FEU ESTA CAPELLA SOTS INVOCACIÓ DE SANT IHOAN EVANGELISTE EN LA ÇUAL CAPELA ESTABLÍ DOS PREBERES QUI CANTEN TOTS TEMPS PER LA SUA ANIMA É DE SON PARE É DE SA MARE É DE TOTS PELS DEFUNTS ALS CUALS ASIGNA CCC. SOL. IACS SENSALS PERCASCUN AN É XXV SOL SENSALS Á LA CLAUSTRA DE LA SEU DE LEYDA PER PROVESÍ Ó Á J. PER TOTÉS TEMPS ANIMA CUIUS REQUIESCAT IN PACE AMEN. »

» L' altre sepulcre, digne també de ser conegut, existeix en lo que ara es sacristia detrás del altar major, y avans degué ser capella dedicada á Sant Pere Apóstol.

FRANCESCH PELAY BRIZ

(Seguirá)

WINNIE SMITH

III

Era prop de mitj jorn; lo sol estenia sa encesa cabellera damunt la terra, com cobrintla ab mantell d' or, y endressava sos raigs vers un balcó entreobert, passant á matar ab sa claror la d' una xinxeta que, dins vas de cisellat cristall, iluminá durant la passada nit una cambra parada ab més bon gust del que 'l mateix refinament de la exigencia haguera pogut demanar.

Los mobles, forrats de domás de seda color de rosa, ferits per la llum del sol, prenian una transparencia que envejaria lo més preuhat mirall, y enviavan llurs reflexos á la cortina que desde l' ensatinat pabelló baixava á enclourer ab sos plechs una joguina, puig altra cosa no semblava 'l lliet ple de motlluras ahont descansava la Winnie, qui, entre las blancas telas, pareixia rosa cayguda en mitj de nevada planuria; sos cabells, escapantse del ret brodat que 'ls estrenyia, s' ubriagavan ab l' alé que fugia de sa boca sonriente.

Segut vora del lliet, entretenintse en mirar las blavencas espirals de fum que sortian d' un cigarro, l' Enrich esperava 'l despertar de la Winnie.

Lo relotje del vehí campanar doná dotze batalladas, y á poch pará 'l soroll que animava 'l carer, com si la hora aquella hagués mort lo moviment. Al finir de sentirse lo traqueteig dels carros, los cops de martell dels tallers d' allá prop, las cansonetas del treballador y lo burgit dels tranzeunts corrent afanyosos, la Winnie, com nin que dorm mentres lo bres se mou, y 's desperta quan sa mare, creyentlo ja adormit, para de gronxar, la Winnie obrí 'ls ulls y 'ls fixá en l' Enrich.

— ¡Qué n' es d' hermós despertar aixís!—digué. — M' estimo més aquest moment que 'l meu somni, y aixó que era bonich.

— ¡Ah! creya que encara dormias, — respongué ell malhumorat.

— ¿Qué tens? No es aixís com jo t' he somniat; llavors estavas alegre. Era de nit y 'ns passejavam pel riu dins d' una barca, tots dos solets; tu remavas, remavas, volent fugir del port, y jo fent jugar lo timó, t' mantenía sempre en lo mateix punt, y la barqueta 's girava com presa d' un remolí... ¿peró qué tens?

— Res, vesteixte.

— ¿Qué hi ha?

— Hem d' enrahonar. —

Saltar del lliet, calsar en las xinelas sos quasi invisibles peus, posarse al damunt una llarga bata blava, y tirant per terra un coixí, anarshi á assentar als peus de l' Enrich, fou qüestió de menys moments que 'ls que 's necessitan pera dirho.

— Ja estich vestida,—feu la Winnie, creuhant las mans y apuntalantlas en los gènyols de l' Enrich, — ja t' escolto.

— Winnie: jo t' haguera pogut deixar sens dirte un mot; però he conegut que tu m' estimas y he volgut que conservis sempre bon recort de mi. —

Ben cert que de tals paraulas ni la meytat foren sentidas, puig que al pronunciar ell las primeras, fugiren de lo semblant de la Winnie los colors pera donar lloch á la palidesa, y sos ulls s' ofegaren en un mar de llágrimas.

— Soch jove,—afegí l' Enrich;—mes la joventut passa prompte, y havent pensat en casarme, vull ferho quan més aviat millor. Necessito deixar de tenir servidors que 'm robin y criadas que m' esplostin; haig de posar terme á aquesta vida de bullici que 'm fa més mal que bé; m' es necessari en fi qui 'm cuydi ab interés, y aquesta persona...

— Seré jo, si tu vols,—esclamá la Winnie, apoderantse de las mans d' ell y guaytantlo fit á fit.—No m' mouré de ton costat, deixaré la escena, t' seguiré per tot arreu y no tindrás qui t' servesca ab més carinyo.

— No; jo necessito casarme, y crech que no t' haurás pensat que m' haig de casar ab tu. —

Un llamp, cayent als peus de la Winnie, no li haguera fet l' efecte que aquestas paraulas.

S' alsá, y fugint de prop l' home que acabava de ferirla tan fortament, se retirá á un dels recons del quarto, contra quin mur degué recolzarse pera no esser vensuda pel tremolor y fret que s' havian ensenyorit en ella, mentres que son pit se movia al impuls de rápida respiració.

L' Enrich, vejent l' estat de la Winnie, s' hi acostá desitjós d' aconsolarla; mes un imperiós moviment lo detingué.

— Enrich,—feu ella, — estich una mica agitada y agraphiria que 'm deixés.

— Però, Winnie, tu no estás bé y vull...

— Precisament perque no estich bé, li demano que 'm deixi.

— Es dir que 'm treus de casa teva.

— No; li prech que, per poca estona, surti de casa de vosté.

— Adeu, donchs, — li digué sortint, — que t' milloris. —

Al contacte d' aquella má un núvol espés se colcá en los ulls d' ella; un atronador so, con mil tabals tocant á l' hora, la aixordá; sentí perdre sas forsas y caygué demunt la catifa com delicat lliri d' embaumador aroma segat per afilada dalla. Son cabell desfet, embolicada en blava vestimenta plena de blancas blondas, semblava la poética imatge d' Ofelia flotant per l' aygua.

.....

Aquella tarde l' Enrich rebé de mans de Kitty una clau, y una carta en la que sols s' hi llegian los següents mots: « Adeu, Winnie. »

IV

Una renglera de carruatjes estava parada devant la porta de la iglesia, mentres que dins, dalt del

cor, se dirigian cántichs á Deu demanantli la felicitat major pera 'ls que en aquell moment s' unian.

En mitj del altar un sacerdot benehia una parella que, juntas las mans, los genolls en terra, y lo rostre conmogut, se l lensava amorosas miradas com renovant lo jurament que acabavan de fer. Al seu entorn una munió de senyors y senyoras, joves y jovenetas contemplavan la ceremonia ab llágrimas als ulls los primers y ab enveja 'ls altres.

La nuvia, vestida de blanch y coberta ab transparent vel, cenyit lo cap per garlanda de flors, para extraordinaria atenció á las paraulas del sacerdot. Lo nuvi, lluhint l' indispensable frach, ab quin negre color feyan contrast la corbata y guants blancs, guaytava ab altiva mirada als demás joves que assistian á la festa, com triunfant gladiador que ensenya als vensuts la corona ab que premia sos afanys la regina de la palestra.

Finida la religiosa ceremonia, un mormuri falaguer s' aixecá al entorn dels dos esposos, en quins semblants brillava la satisfacció més còmplerta. Per tot arreu se sentian vots de benauransa; d' açí una estreta de má acompanyada de maliciosa rialla; aquest una abressada y uns quants mots á cau d' orella, l' altre una felicitació ab ribets de broma pesada, aquell un discurs filosófic dit ab més bona fe de la que 's mereixia la poca atenció ab que era escoltat; d' allá lo plor de la mare abressant á la filla, la mirada d' una amiga, lo concell d' una parenta, la enhorabona donada ab tanta malagana com ab regositg rebuda, y los curiosos esguarts de totas.

Un cop cansat ja tothom, los uns de felicitar y 'ls altres d' ésser felicitats, lo nuvi, com esparver que s' apodera de blanca coloma, agafá 'l bras de la nuvia, se la endugué del altar, y atravesant la iglesia, sortiren al carrer, sens adonarse de duas donas que, cobertas per negres mantos, amagadas darrera un confessionari y sostretas á las miradas de la joyosa comitiva gracias á la foscor d' una volta, havian seguit ab anhel tots los detalls del casament, y de las quals una, sostinguda fins llavors per sa companya, caygué de genolls damunt las llambordas del paviment, deixant correr las llágrimas, bo y sanglotant, com lo torrent que, retinguda un temps sa marxa, 's desborda al fi, convertint en espantós soroll lo grat remor de sas cristallinas ayguas.

Lo casat de nou, era l' Enrich.

La enmaridada aquella, l' Angelina.

La dona que plorava, la Winnie Smith.

V

Al voltant d' un lliet, fins ahont no arriba la llum d' una espelma que crema damunt d' un tocador, al altre estrem del quarto, tres personas enrahonan en veu baixa.

Una d' ellas de quan en quan s' acostá á la malalta, li pren lo pols, li aixeca las parpellas pera guaytarli 'ls ulls, que altra cosa no semblan que dugas balas de neu glassada, li posa la má al front, retirantla desseguida, y continúa la conversa interrompuda.

— ¿Y bé?—preguntaren per centéssima vegada.

— Mal; la congestió es imminent.

— Es dir que haurem d' estar quan menys una setmana sens fer lo ball.

— Aixís sembla.

— Malhajan las malalties.

— ¡Xitoni!—feu lo tercer interlocutor, que no era altra que la Kitty.

— Sí, sobre tot molt silenci,—afegí 'l metje.

— Perdi cuydado; vegi, ja 'ls deixo. Kitty, demá tornaré á sapiguer cóm segueix y á veure pera quin dia podem anunciar que sortirá á la escena. Passiho bé. Adeu, Kitty. —

Y aquell home se 'n aná, desitjant de tot cor la millora de la Winnie.

— Y vosté ¿no se 'n va?—digué la cambrera.

—No, jo'm quedo encara perquè crech que dintre poch sabrem á punt fixo á qué atenirnos.—

Com si las paraulas del metje haguessin sigut escoltadas per la malalta, la Winnie obrí en aquell instant los ulls, y, passejant una mirada indiferent per los objectes que la rodejavan, los fixá en un punt invisible; llavors, perdent sa cara l'encés color que la tenyia, se torná com lo marbre, y una convulsió va apoderarse de tots sos membres.

Lo metje en un costat del llit y en l'altre la Kitty, li aguantavan cada un una de sas mans, se contreya y, entre gemechs y crits, paraulas incoherents sortian de sos llabis: sos cabells li queyan cara avall, anant á mullarse en la escumosa baba que fugia de sa boca; sos brassos amoratats guardavan una rigidés espantosa, y sas mans, rompent las lligaduras y á riscos d'ensangrentarse, s'aferravan als llensols, volent estriparlos.

Lo llum que en un recó cremava feu brillar una llàgrima de verdader sentiment que s'escapá dels ulls de la cambrereta.

De sopte la crísis pará y una respiració no tant agitada aixecá l' descobert pit de la Winnie ab més suau moviment.

Lo fatich de la malalta aná menguant, lo cada- vérich color de sa fesomia torná á pendre un tint sonrosat, y sos membres tots perderen sa rigidés.

Sols, de tant en tant, las parpellas, closas pel doctor, s'obrian á mercé de nerviosas batzegadas.

Lo péndol colocat en lo menjador tocá las duas, interrompent la quietut de la nit.

Lo péndol callá y tot caygué en silenci altra vegada.

La Winnie semblava descansar enterament tranquila; son cap, reposant damunt lo coixí, tenia aquella mateixa encantadora expressió que enamorava. Lo metje, no obstant, seguia ab gran atenció los més petits moviments de la malalta, y ab un somris incrédul mirá lo galán aspecte de la Winnie, com no creyent en los rápits progressos de la mullora.

Tot d'una un xiscle esgarriús, fet per la Kitty, va rompre lo repós de la cambra: lo cap de la Winnie havia anat lliscant damunt del coixí, y sortí del llit, atrayant lo cos, que caygué en los brassos dels que la assistian.

Bé feya l' doctor en no creure l' que veyá; aquell aspecte tranquil no era més que l' preludi d' un somni etern.

La Winnie Smith era morta.

VI

Un magnífich *Mail-coach* tirat per quatre fogosos corcells que ab llurs ferraduras treyan de las pedras munió d' espurnas encesas, conduhía una comitiva que, ocupant los assientos de dalt, deixant pera 'ls criats los de dintre, hont se veyan apilonats cistells y paneras plens de menjars y botellas, cridava ab sas alegres riallas l' atenció dels tranzeunts.

L' aspecte que presentavan los expedicionaris fería agradablement la vista. Las senyoretas, vestidas totas de blanch, coberts llurs capets ab preciosas pallolas lligadas ab cintas blavas, semblavan en son conjunt, un tros d' aquell mantell que s' estén damunt la terra, ple de claríssims núvols, per entre 'ls quals apareixian bossinets de cel. Los homes, ab lo pelut sombrero alt, los botins, y penjadas al coll las ulleras de campanya, enterbolian la blancor dels trajos d' ellas, mentres que ab mots falaguers animavan lo brill de llurs ulls.

Seguts en l' assiento del devant, d' esquena als cotxeros, duas personas, estranyas quasi á lo que passava á llur entorn, mantenian una conversa, sostinguda tant per las miradas com per las paraulas.

Ella portava un satinat vestit color de rosa, un xich obert, en forma de triángul, devant del pit y dessorra mateix del gafet d' or que l' clouhia en lo

coll: un vel tapava sa cara pera resguardarla dels raigs del sol, y un sombrero rodó impedia la vista de sos negres cabells.

Com los demás joves, ell duya un trajo clar y guants de pell de cabra.

De sopte lo cotxero degué retenir la marcha dels caballs, y un instant pararen los crits y saragata. Sortint d' una cantonada, un enterro atravessava l' carrer. Pochs amichs verdaders devia haverse guanyat lo mort, puig darrera l' carro funerari hont jeya la mortuoria caixa, ribetejada senzillament ab una morada cinta de cotó, hi anava sols un carruatge, del que sortía un fum espés, essent los únichs que l' ocupavan un home que ab la pipa als llabis fumava bo y dormint, y una joveneta en quins encesos ulls se veyan mostrás d' haver plorat.

L' enterro passá y 'ls caballs arrossegaren altra volta l' alegre comitiva, sentintse novament las satisfetas riallas y gays ditxaratxos d' aquell aplech de joves que, no veyent en la mort més que l' abstinencia de plahers, desitjavan tastarne forsa, pera que quan la feréstega calavera vingués á cercarlos, los ne trobés ja fastiguejats.

ENRICH DE FUENTES

31 Mars de 1884.

ASSOCIACIÓ D' EXCURSIONS CATALANA

ANUARI DE 1882

Un volum de XVIII—612 planas ab numerosas ilustracions—12 pessetas.

Fa algun temps que 's plantejá formalment la idea de la fusió de las duas societats d' excursions, la *Catalana* y la *Catalanista*, establertas á Barcelona. S' elegiren comissions, se discutí de bo y valent, y quan las distancias semblavan més curtas, tot d' un plegat s' allargaren altra volta. L' instint de conservació que, com á tota colectivitat, caracterisava á abdúas, y més immediatament, certas incompatibilitats de carácter y certs personalismes més ó menos ligitims s' oposaren á la concentració ab tant bon desitj elaborada, y una nova barreira s' afegí á las que d' avans d' allavoras separavan á las duas societats discordes. Fou de dordre aquest resultat, perquè sempre es de dordre que no s' estrenyin las mans com á bons amichs gent que per altra part s' estiman y 's consideran en lo que respectivament valen, que no es poch; però al mateix temps, considerantho desde l' punt de vista dels resultats de la idea excursionista, la ruptura de negociacions fou més fecunda de lo que ho hauria estat lo bon éxit de las mateixas.

Molt pot l' amor á la patria, molt l' amor á una idea; però si aquestos amors troban un estimulante y un auxili en l' amor propi, en l' orgull, en la ambició de preeminencia, passions que, encara que més de baixa má, son ligitimas per lo humanas y per lo fecundas, llavors l' amor á la patria y l' amor á la idea fan miracles, y lo que era foguerada intermitent que 's desfeya per l' ayre en espurneig y flama 's torna corrent de calor seguida y normalisada que escalfa la inteligencia y vigorisa 'ls muscles de la activitat. Aixís l' ideal de govern en las societats petites y grans es la concordancia del amor y del interés, y que lo útil al individu sia lo bo y lo útil á la colectivitat.

Aixís ha succehit ab las duas associacions excursionistas. La fusió hauria dut un moment d' expansió extraordinaria: tot haurian sigut plans grossos; potser fins algun s' hauria realisat; però no hauria trigat la hora en que, refredada la calor primera, cada hu hauria tornat á son centre, y la nova societat hauria emprés la vida anémica de tota societat que no pot dar més premi al concurs individual que la satisfacció propia del concurrent. Avuy, al revés, la una per la altra, las duas treballan á qui més pot, y á un *Butlletí* de moviment oficial de la una respon l' altra ab un *Butlletí-revista*, y á un *Anuari* per

fascicles mensuals, ab volums de cinch y sisentas planas, y si la una publica fullas de instrucció arqueológica y geográfica l' altra estableix observatoris meteorológichs ó inaugura bibliotecas, y creix la competencia, y 'ls uns diuhen mal dels altres, mentres tot dihentne mal interiorment s' admiran y noblement s' envejan, y ¿qui es qui 'n surt guanyant? l' estudi de las riquesas naturals y artísticas de la patria, y la patria mateixa, la qual se veu enalçada y considerada perquè té qui l' estima y fa gala de sa estimació y vol probar que aquesta estimació es justa y merescuda.

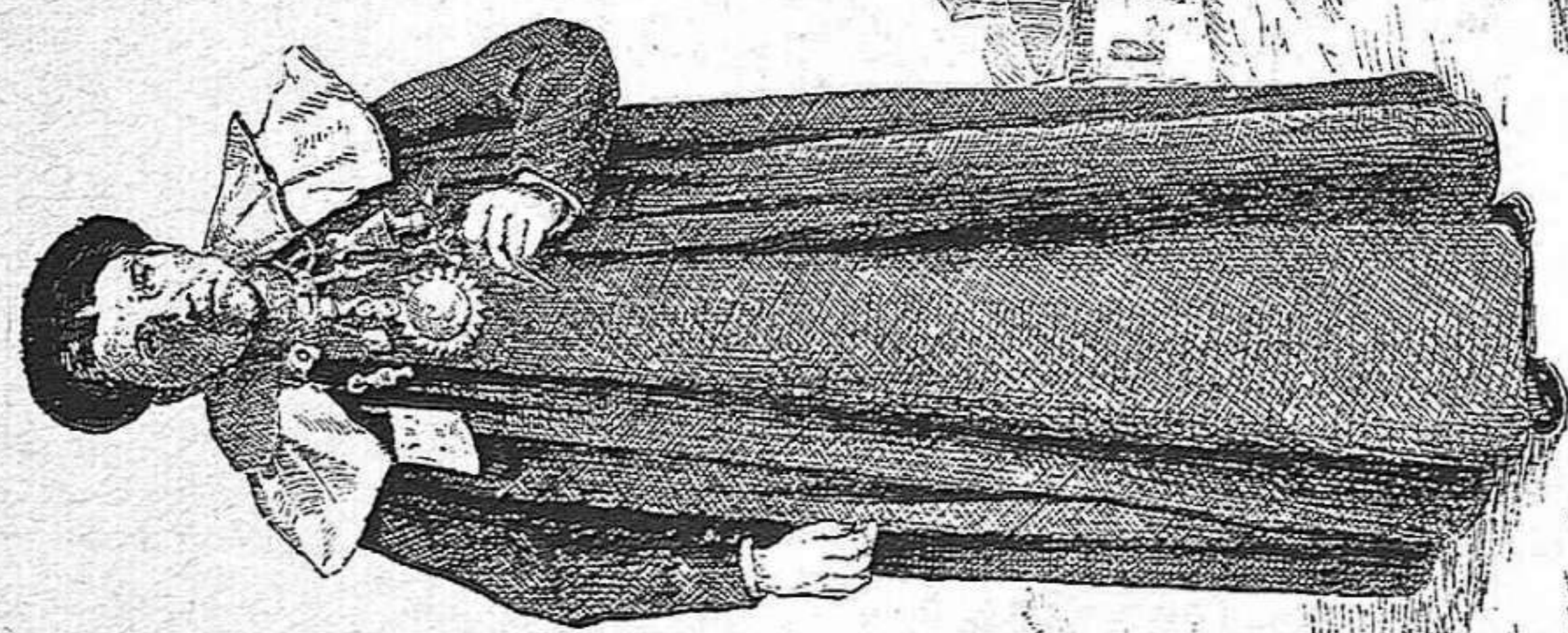
Per altra part, la dualitat d' associacions no es filla esclusivament de rivalitats de personas. Hi ha al cap d' avall de tot una altra cosa, certa rahó de ser, certa necessitat que, potser sense darsen compte 'ls dissidents, ligitima la dissidencia y la fa precisa. Molt vaga, es veritat, però ab certas tendencias á concretarse, cada associació deixa entreveure una idea peculiar que la guia y un objectiu exclusiu y propi. Y lo més graciós es que aqueixa idea discorda completament de la denominació que respectivament ostentan, ó per lo menos, de la que ostenta una de ellas. *Associació catalanista d' excursions científicas* se titula la una; *Associació d' excursions catalana* l' altra. Y no obstant, si 's judica per las tendencias més ó menos informes de cada una d' ellas, la calificació de científicas, si á alguna correspon, es á la que no la usa. Veritat es que ni la una ni l' altra deurian usarla. Sempre m' ha dissonat l' adjectiu *científicas*, no sé si per pretensió ó si per impropí. Però prescindint d' aixó, es innegable, com deyam, que en la *Catalanista* sembla com si hi preponderés la tendencia principalment artística y en la *Catalana* la científica. ¿No n' es un testimoni l' mateix *Anuari* que serveix d' epígraf á las presents ratllas? Los estudis sobre 'ls Pirineus aragonesos y catalans, escrits per D. Artur Bofill, D. Cels Gomis, Mr. Maurici Gourdon y l' Baró A. de Saint-Saud,— los que sobre diversas altrás comarcas catalanas publican lo ja citat Sr. Gomis y D. Artur Osona, los quals, ab lo Sr. Bofill, bé mereixen lo nom dels incansables,— lo que dedica al mapa del mallorquí Palestrina D. Joseph Ricart y Giralt, lo catálech d' insectes de diferents ordres de Camprodon y sa rogalia per lo Sr. Martorell y Peña, las notas sobre prehistoria á Serinyá y Caldas de Malavella per Pere Alsius, la *Flora* de Calella, de D. Miquel Cuní y Plantada, los *Mamífers del Vallés*, de D. Vicens Plantada, lo *Resum meteorológich* que fa en Montserrat y Archs; tota aquesta important collecció de treballs qu' omple bona part del voluminós *Anuari* de 1882 demostran ben clarament que existeix la tendencia científica á que 'ns referíam y que, al nostre entendre, ó caracteriza ó hauria de caracterisar á la Associació catalana. En cambi, en la *Catalanista*, composta principalment de poetas, artistas é investigadors d' historia, hi preval y hauria de procurarse qu' hi prevalgués lo temperament literari-artístich, l' estudi de las bellesas naturals. la investigació sobre historia política y sobre historia artística. ¿Es potser lo desitj de que sia lo que 'ns fa creure que es? La nostra Academia de ciencias naturals y arts y la de Bonas lletres, aquesta en especial, son poch menys que mortas: encarceradas per son énfassis, semi-oficial, abdúas van á pas de cerimonia y sembla difícil ferlas corre: las herevas naturals han de serne las Associacions d' excursions ab llur organizació democrática, oberta als quatre vents, y hont no 's pregunta á ningú ni d' hont ve ni ahont va mentres contribuhesca ab l' óbol insignificant de sa butxaca y ab l' óbol valió de son zel y sa inteligencia á dar vida y moviment á la Societat. Rejuvenir á un vell no pot ser. *Recedant vetera; nova sint omnia.*

Y ja que ve á tom, permétissens una digressió, tant menos impertinent en quant la justifican lo mateix *Anuari* ab la collecció de cansons populars que conté, y la mateixa Societat de que parlém, entre

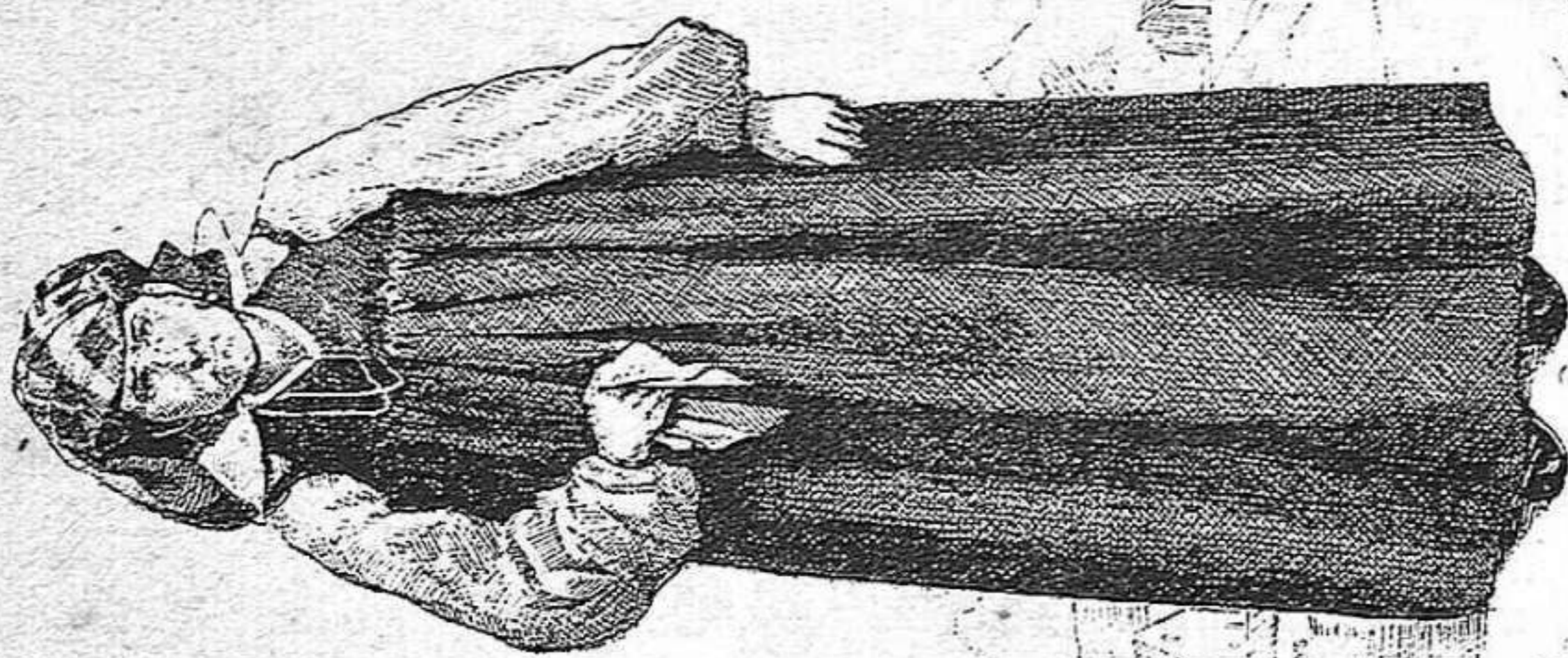
ASSOCIACIÓ D'EXCURSIONS CATALANA

ANDARI DE 1882

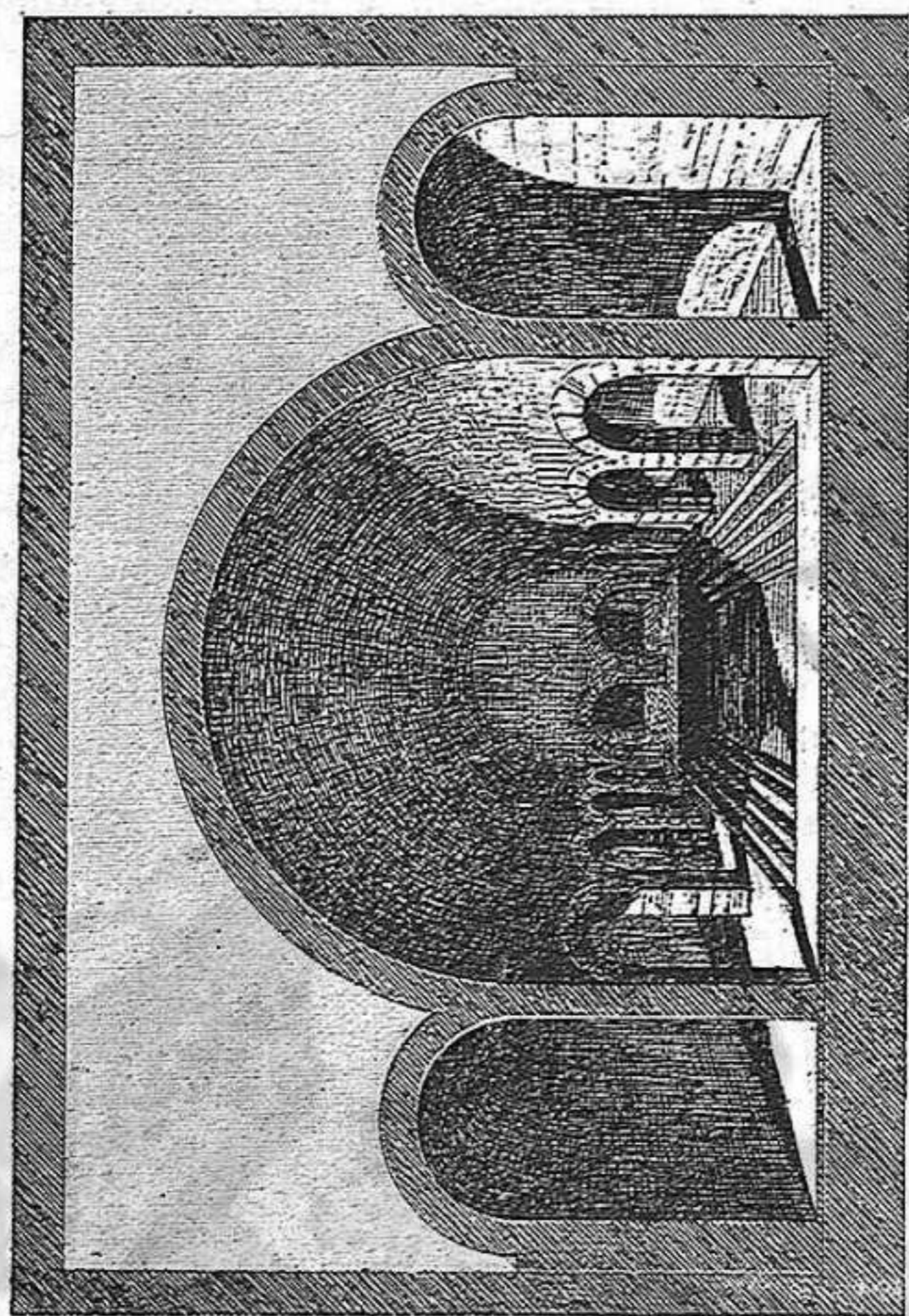
MOSTRA DELS GRABATS

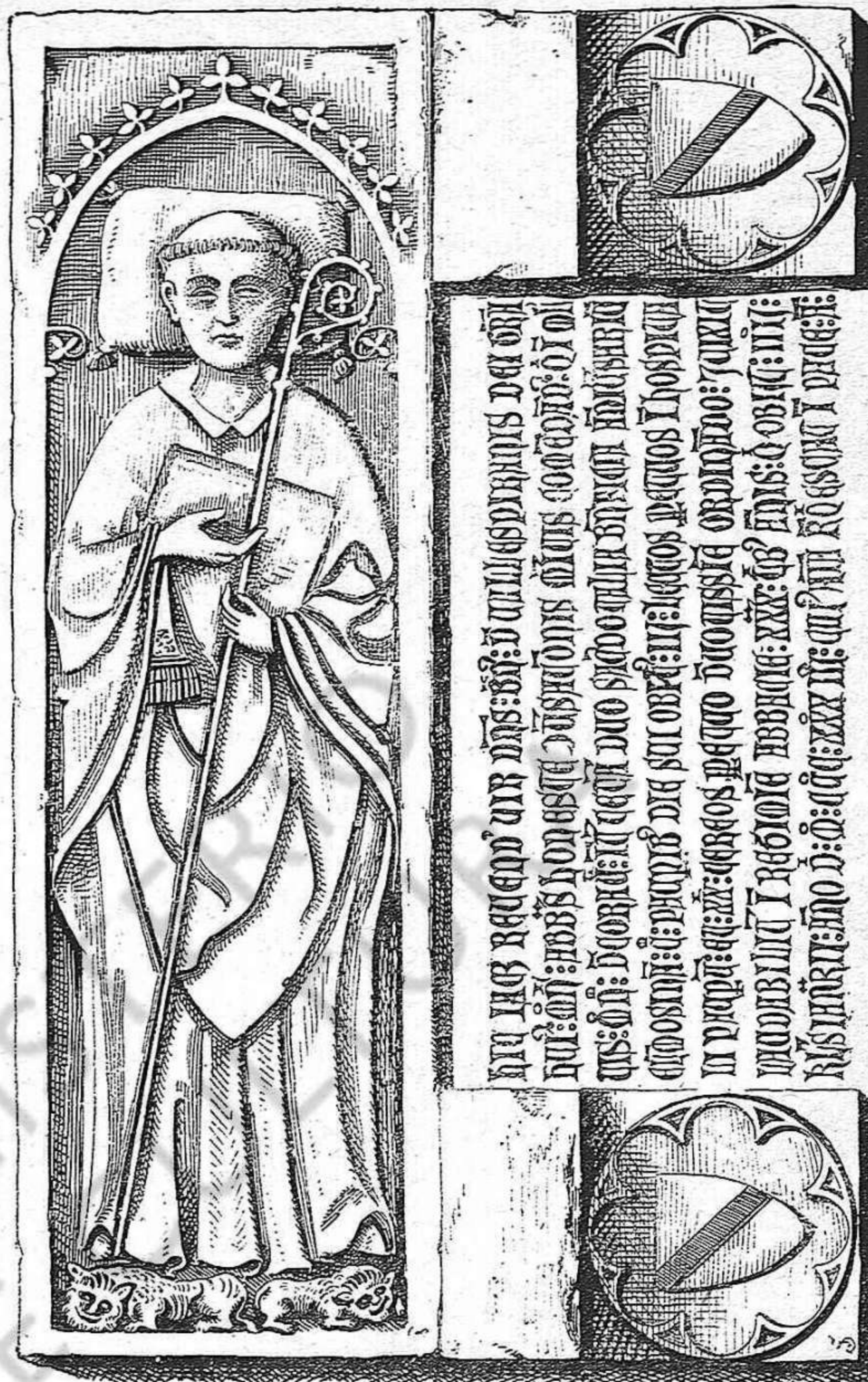
ALT ARAGÓ. — Noya d' Ansó vestida de festa.

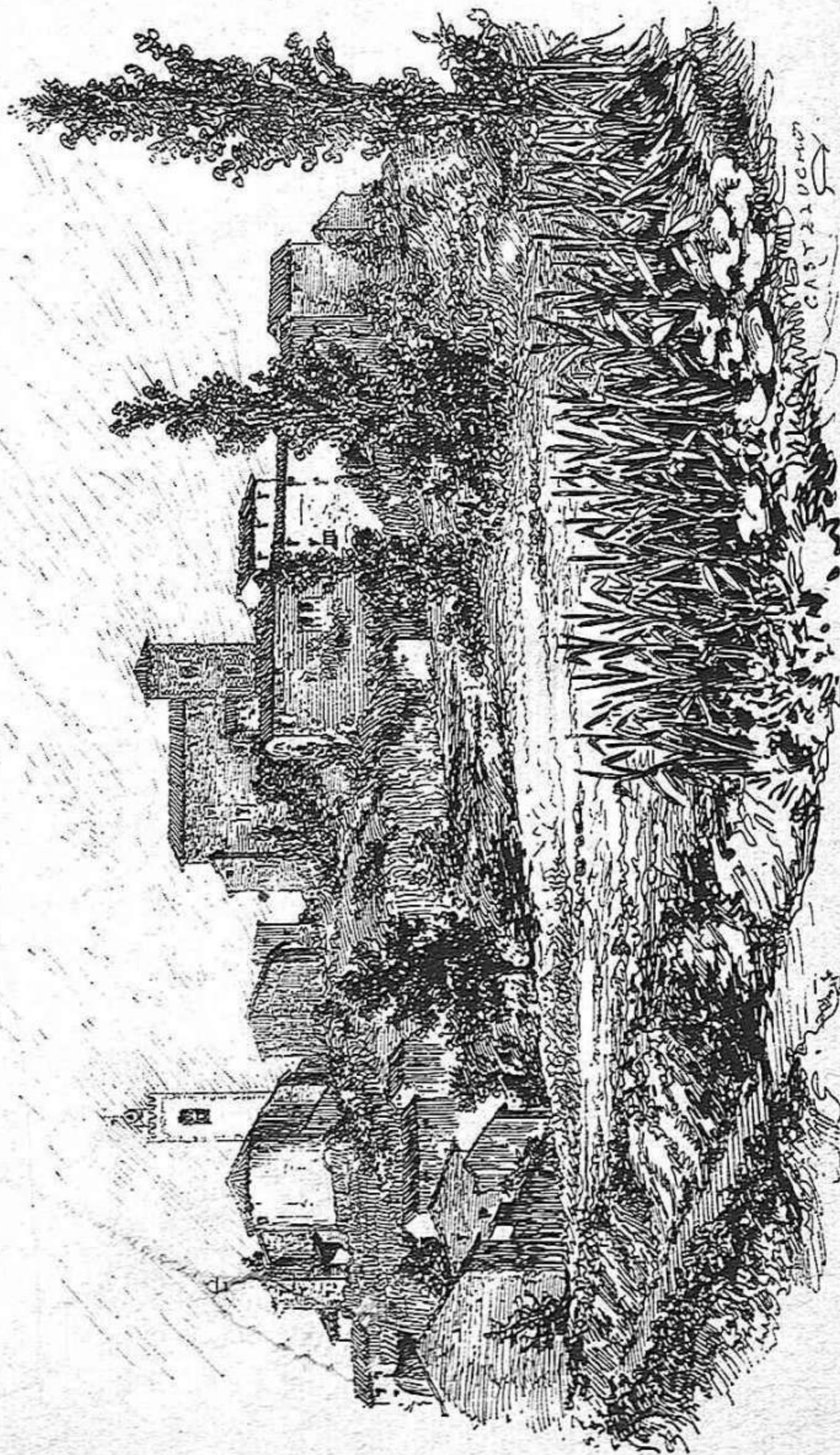
ALT ARAGÓ. — Dona d' Ansó.

CALDAS DE MONTBUY. — Restos romans en lo Casal dels banys comuns, pertanyent al establiment balneari de Riús.

BANYOLAS. — Urna-ossari y lápida sepulcral del Abat Bernat de Vallespirans en lo monastir.

SANTA PAU. — Vista exterior desde 'l camí de Banyolas.

A FORA

Lo metje ja m' ho ha dit:— Vésten á fora—
y á fora jo me 'n vax,
á la vida monòtona, aburrida,
de la quietut del camp.

A compararme ab lo pastor que mena
tranquil lo seu remat,
ò ab lo moltó que remugant camina
sense saber hont vá.

A compartir la vida ab los pagesos,
á ferme llur company,
á parlá' eternament de las cullitas
ò bé del bestiar.

A passejar las tardas per la riera
ab lo Rector' al costat,
dihent del temps, y del jovent que puja
per lo camí del mal.

A sentir la tristesa del cap-vespre,
sa negra soletat,
esperant l' hora del piadós rosari
dit d' esmá y sempre igual.

A escoltar las rondallas de la vella
que tot filant filant
fa adormir la maynada ab sas historias
de reys y de gegants;

ò á passar la llargada de la vetlla,
segut prop de la llar,
pensant ab los amichs y ab los de casa,
y anyorant llur abrás.

Fins qu' un dia, al passar pe'l cementiri,
lo bon Rector dirá:
— Còm hi ha dexat los ossos, pobre jovel!...—
y passarà de llarch.

Lo metje prou ho ha dit:— Vésten á fora;
lo camp te curará.—
Potser tinga rahó; però 'l meu metje
té més de sexant' anys;

y jo só als vint y cinch, y sento encara
ple d' ilusions mon cap
y mon cor de desitjos, y la vida
m' está ab sos plers tentant.

Y axò qu' en lo meu cos la malaltia
temps há té comensat,
la soletat del camp y la tristesa
tinch por qu' ho acabarán.

altras cosas, ab la *Biblioteca* de literatura popular que recientment ha comensat a dar a llum. Avuy va calenta la idea de la fundació de las Societats *Folk-Loristas*. Andalusia, Extremadura y Galicia 'n tenen ja de constituïdas baix lo patró y fins ab la denominació, aquí bárbara, de la creada l'any 1878 a Londres per *Ambrós Merton*, y animats llurs fundadors del zel més lloable, gestionan la constituïció de un Folk-Lore catalá. Donchs bé: ¿qué més Folk-Lore que las Associacions excursionistas de Catalunya, iniciadas aquí desde 1876, dos anys avans que 'l Folk-Lore inglés prototipo dels espanyols, y ab un plan més vast, més complert que 'l d'aquell y d'aquestos? ¿Per qué en comptes d'anar al estranger a buscar motllos fets no s'han d'adoptar los que ja 's trovan fets a Catalunya? ¿Per qué en comptes de voler crear aquí Folk-Lores que ja hi son de temps no 's crean allí *Societats d'excursions*? No se 'n diga d'aixó catalanisme ni esperit de independència; al cap y al últim, la idea dels excursionistas, prescindint de sos primers iniciadors, que ho foren a Catalunya en Parcerisa y en Piferrer, no ha trobat un formulador més entusiasta ni més eloqüent que un escriptor castellá, en Becquer, en sas cartas desde 'l Monastir de Veruela, que bé haurien de poder ser ditas célebres per més que en realitat no ho sian. Las Associacions d'excursions son la realisació popular y feta de baix a dalt del ideal que en Becquer encarregava als governs que realisessen de dalt a baix; son lo Folk-Lore, si bé alguna cosa més que 'l Folk-Lore. ¿A qué, donchs, Folk-Lores?

Mes apart ja aquesta digressió, y tornant al *Anuari* y a la Associació que 'l publica, ve al cas una pregunta.

¿Será un obstacle al avens d'aquestas associacions, dificultará la adquisició definitiva del caràcter que per ellas desitjem, la circumstancia de tenir per idioma oficial lo nostre? Crech que no. A propòsit del *Anuari* de que parlem no ha faltat lo *cliché* sempitern ab que alguns saludan la aparició de tota obra catalana que val: ¡quina llástima que no estiga escrita en castellá! No deixa aquesta de ser una qüestió important y que mereix ser tractada. Jo 'm penso tenir, pera tractarla, una ventatja, y es que 'm considero un xich desapassionat. Entre 'ls catalanistas *quand même* passo ó per ressellat ó per indiferent; entre 'ls indiferents ó ressellats ó enemichs, passo per catalanista. Fret per temperament, no nascut per la acció, enemich d'exageracions, sia perque no sé sentir las, sia per certa propensió a veure més lo contre que 'l pro de las cosas, ni sé arribar tan amunt com los que duhen la idea de patria al Capitoli, ni tan avall com los que la duhen a la roca Tarpeya. Y lo mateix ab l'idioma: no sé qué m'espanta més, si la idea de que fos idioma oficial ó la de que 's borrés del mapa.

Donchs bé, y prou de mi; crech que las Associacions d'excursions han de conservar l'idioma catalá com a idioma oficial, y han d'usarlo en sos documents y en sos llibres. Primerament, se 'm resisteix la idea de que 's reunescan vinticinch, trenta, cent senyors, que pensan y parlan catalá, y que en quant se reunescan se posin a parlar castellá. Es una cosa tant ridícula que sols per la forsa de la costum no 'ns en adoném. ¿No 'ns hem avesat a sentir sense riure com de la *cabeza* se 'n diu *cabessa* y de la *Sociedad sossiedattt*, de las *vecas bessas*, et sic de *cateris*? En segon lloch, esborrem lo catalá de las Associacions d'excursions, y al mateix temps suprimirém aquestas. Apart dels incertius personals que a alguns animin, es innegable que l'ánima d'aquellas societats es l'amor a Catalunya. ¿Cóm ve aquest amor? qué es, qué l'alimenta y l'atja fins a la passió, fins a la idolatria? ¿Qué? ¡Aneu a saberho! Se sent y res més. Hi há alguna cosa en lo nom, en lo que dins d'aquest nom s'enclou, en tot lo que du aquest nom, en las montanyas y valls y plans que forman son territori,

en los monumentos revellits que coronan sos cims y artesan sas vilas y poblats, en los recorts històrics que desperta, en las tradicions y llegendas que poblan d'hermosas fantasias sos boscos y sos camps, en las costums que li donan color, en la llengua que es com la atmósfera vital que tot aixó respira, hi há alguna cosa, repetim, que atrau, que sedueix, que enamora, y ho fa adorar ab adoració excepcional, sense un saberse dar compte del per qué, irreflexivament, imperiosament. Y es de tal manera, que qui estima una d'aquellas cosas estima per forsa las otras, com íntimament lligadas qu'están totas a títol de manifestacions diverses d'una mateixa entitat. ¿Qui han sigut, qui son a Catalunya los qui de cosas catalanas s'han ocupat? Precisament los qui han escrit y escriuen en catalá. ¿Qui ha escrit ó escriu en catalá? Los qui de cosas catalanas tractan. Suprimiu un d'aquestos elements del amor patri, y aquest minva de tal manera que de sentiment actiu baixa a la categoría d'afecte platónic, d'afecte relatiu, lo qual cedeix a qualsevol altra afeció, a qualsevol altra conveniencia de moment. Algú d'aixó 'n dirá heretjia: algú cridarà contra aquesta idea; algú voldrá establir distincions entre l'amor racional y l'amor irreflexiu y contraproduhent. Mes si bé 's reflexiona y mira cada hu al fons de sa conciencia, se veu clar que l'amor patri ó es complert y absolut ó no es: en los sentiments, los termes mitjos son vehins de la indiferencia.

Pero hi há encara un'altra rahó d'indole més práctica. S'enganya qui 's creu que escrivint en castellá l'*Anuari* y, en general, totas las publicacions de las Societats excursionistas, tindrian més ressonancia. Lo públich restringit que pot llegir obras aixís es un públich de suficient ilustració, si té voluntat y ganas, pera no haver d'experimentar grans dificultats en la lectura é inteligencia del catalá. Quan un escriptor castellá ha volgut conèixer obras catalanas, sense cap preparació las ha entesas perfectament. ¿Qui li ha ensenyat de catalá a en Pereda, per exemple? Y no obstant, nos consta *de visu* que enten perfectament los llibres catalans. En Tubino, sense saber de catalá, ha escrit una historia del nostre renaixement. ¿Y als traductors de poesias den Balaguer ó den Verdguer, qui 'ls n'ha ensenyat? Lo que no hi há son ganas ó afició: lo que hi há es que obras aixís ni en castellá ni en catalá foran gayre llegidas fora de Catalunya, ni ho foran més perque estiguessen escrites en lo segon de dits idiomas. Si al censurar que s'escribís en catalá perque aixís hi ha menos públich se recomanés, per exemple, l'escriure en francés, ho comprendriam. Si hem de guiarnos en la elecció d'idioma no més que per rahó de conveniencia, optem per lo francés. En Pompey Gener, per cada exemplar castellá que ha venut de *La Muerte y el Diablo* ne va vendre cent en francés.

Fora d'aixó, totas las rahons militan a favor del catalá. Y quan no hi hagués las rahons de sentiment, d'orgull, de dignitat, hi hauria la que 'n podríam dir científica. A veure qui de nosaltres, per més que conega 'l castellá, 'l posseïx prou pera descriure ab exactitut y vivesa la nostra naturalesa, las nostras costums, los nostres vestits, tot lo que 'ns es característich. Precisament l'excursionisme busca tot aixó que té fesomia local. ¿Cóm descriureho si comensem per haver de buscar equivalents de paraulas, de tot punt impossibles perque no hi há equivalencia de cosas? Figureuvos un quadro de costums andalusí escrit en catalá. Veritat es que ara 'ls *toros* y *cantaors* nos van flamenquejant de tal manera que aviat será possible.

Estich segur de que 'l Sr. Arabia y Solanas, si volgués, podria escriure en castellá sas descripcions excursionistas. Té coneixements de sobras pera aixó. Pero ¿aniria sa ploma tant segura com va escrivint en catalá? ¿Sa extensa é important Memoria de sa excursió a Ripoll, Olot, Besalú, Banyolas, Girona y respectivas comarcas, que omple brillant-

ment 160 planas del *Anuari*, un llibre, com se veu, valdria lo molt que val? A cada pas toparia ab la dificultat de denominar las cosas ab noms adequats, y no tindria més recurs que ó convertir las planas en mosáichs de cursivas y fer frases castellanas sobre noms catalans, ó bé desmayar sas descripcions y pinturas, y fer de lo que es ara viventa relació que 'ns transporta al costat del viatger y 'ns fa participar de sas impressions, una composició retòrica laboriosa y enrevessada. ¿Cóm, y seguim ab exemples, podria en Maspons darnos la idea que 'ns dona de la nit de Sant Joan en lo Vallés, ni ahont trobar las manyaguerias d'estil que li inspira son amor a la comarca nadihua, havent d'apelar a un llenguatge après en los llibres y que no es lo de cada dia y decada hora?

Desenganyemnos: será una desgracia si 's vol, pero duhem encarnada la llengua, y en quant nos desfem d'ella perdem la meytat de la nostra espontaneitat y de la nostra naturalesa. Y en literatura —y 'ls llibres de las Associacions excursionistas, fins predominanthi la tendencia científica, han de ser essencialment literaris— la espontaneitat y la naturalitat son las primeras condiciones del escriptor. ¿Hont son los nostres catalans, residents constantment a Catalunya, que fassin y pugan fer un paper en la literatura castellana? Desgracia, tant desgracia com se vulga, pero es; ningú pot escullir lo lloch de son naixement.

J. SARDÁ

LOS NIBELUNGS

Poema heróych d'Alemauya

(Continuació)

XVIII

COM SIGEMUNT TORNÁ A LA SEVA TERRA

Lo sogre de Kriemhilda aná ahont estava la reyna, y li digué: —Es hora de tornar a nostre país. Poch nos estiman en las ribas del Rhin. Kriemhilda, dona estimada, veniu ab mi a mon realme.

Si la traició nos ha arrebatat a vostre noble espós, no deveu rendirvos al dolor. Sempre he de mantenirme lleal a vos, per l'amor de Siegfried y de son tendre infant.

Allí conservaréu tot lo poder que vostre marit, aquella valenta espasa, va confiarvos en altre temps: pera vos serán lo realme y la corona. Tots los vassalls de Siegfried vos rendiran homenatge ab la millor voluntat.—

Feren saber als escuders que s'anava a partir y aquests disposaren los cavalls a tota pressa. La vida se feya molt amarga a la reyna aprop de sos poderosos enemichs. Va ordenarse a damas y damiselas qu'amanissen los vestits.

Al saber la mare de Kriemhilda que Sigemunt se disposava a marxar, pregá a sa filla que restés aprop dels seus parents. La infortunada reyna respongué: —Aixó es més que difícil.

¿Cóm sería possible que jo vejés continuament devant dels meus ulls aquell de qui jo, dona sens ventura, he rebut tanta aflicció?—Lo jove Giselher parlá: —Estimada germana: per l'afecte que 't portem, no abandonarás a ta mare.

Per res necessitas los serveys dels que han affigit y desolat la teva ánima; viurás dels meus bens. —Ella contestá al guerrer: —No; aixó no pot ser. Me moriria de pena si havia de veure a Hagene.—

—Jo ho evitaré, germana estimada; estarás aprop del teu germá Giselher y 't consolaré, si aixó es possible, de la mort del teu espós.—Aquella a qui Deu havia abandonat digué: —¡Ben necessitada n'estich!—

A la preferta tan afectuosa del jovencel afegiren les sevas Mota, Gernot y sos fidels parents. Entre la gent de Siegfried era molt poch coneguda.

—Tots vos son estranys, digué Gernot. Ningú

hi há al mon, per fort que sia, que puga lliurar-se de la mort. Penseu en aixó, estimada germana, y aconhorteu-vos. Resteu aprop de vostres amichs; en veritat que os hi sentireu bé.—

Cregué á Giselher y consentí en quedar-se. Se disposaren los cavalls para 'ls homes que volguessen retornar al país dels Nibelungs. Tot l'equipatge dels cavallers estava ja sobre las bestias de carga.

Sigemunt aná ahont se trobava Kriemhilda y li digué:—Los cavallers de Siegfried esperan ja aprop dels cavalls l' hora de partir. No vull permaneixer més en Burgondia.—

La reyna Kriemhilda respongué:—Los meus amichs m' han aconcellat, al menys los que 'm son fidels, que 'm quedés aquí aprop d' ells, tota vegada que no tinch parents en la terra dels Nibelungs.— Gran dolor causaren á Sigemunt las paraulas de Kriemhilda.

Lo rey Sigemunt afegí:—No permeteré may que digau aixó. Devant de tota ma real familia vos portaréu la corona ab tot esplendor, com fins ara l' haviáu portada. En res haveu de coneixer la mort de nostre cavaller.

Per l' amor de vostre infant, veniu ab nosaltres. ¿L' abandonareu en sa orfanesa? Quan vostre fill se farà gran ell aconhortará vostra ánima afligida. Mentrestant vos servirán innumbrables cavallers, bons y valerosos.—

Ella digué aixís:—Mon senyor Sigemunt: no es possible que partescu ab vos. Succehesca lo que vulga, dech restar aquí aprop dels meus parents que m' ajudarán á plorar.— Aquest determini comensá á disgustar als braus cavallers.

Y digueren al plegat:—¡Ah! Bé podem dir que las més gran de las desgracias nos affigeix en aquest punt, ja que no voleu abandonar als nostres enemichs. Jamay se dirigiren á una cort cavallers més infortunats.—

—Partiu sens temor y amparats per Deu, digué ella; se vos donará una bona escolta fins á vostre país, y vos fará protegir del tot. ¡Oh, bons guerrers! A vostra fidelitat encomano mon fill.—

Quan ells vejeren qu' estava decidida á no seguirlos, ploraren tots los cavallers de Sigemunt! Ab tot lo dolor de l' ánima Sigemunt se separá de Kriemhilda; experimentá una gran afflicció.

—Malehida sia aquesta festa, exclamá lo venerable rey; certament que may més s' han d' oferir á un capdill y á sos guerrers diversions semblants: may més se 'ns ha de veure á Burgondia.—

Los guerrers de Siegfried digueren sense amagar-se:—Potser altra volta fem lo viatge á aquesta terra si podem descobrir al assessí de nostre rey. Entre 'ls seus parents trobará innumbrables y terribles enemichs.—

Sigemunt abressá á Kriemhilda y digué plorant que ja veyá ben clar que volia quedar-se:—Ara anem á retornar á nostras terras privats de tota alegría. Solzament ara comprench la immensitat de mon dolor.—

Sens escolta deixaren á Worms sobre 'l Rhin. Tenian la certesa de que si 'ls enemichs los ataca-

van, la má dels braus Nibelungs sabria defensarlos.

De ningú prengueren comiat. Se veje á Gernot y Giselher dirigir-se afectuosament envers lo rey; sa desgracia los affigia y aixís li feren saber aquests valents y magnánims cavallers.

Lo príncep Gernot digué ab tota cortesía:—Deu desde 'l cel sab que no tinch la part més petita en l' assassinat de Siegfried. May he sentit á dir qu' ell tingués un enemich. He de plorar-lo, y no sense motiu.—

Lo jové Giselher los acompanyava amigablement. Guiá sens obstacle fins al Niderlant al rey y á sos homes, encara sumergits en lo dolor. ¡Oh! Entre 'ls seus parents molt poch ne trobaren d' alegres.

Lo que succehí després jo no ho puch contar. A Worms s' ohian continuament los plors de Kriemhilda, presa la seva ánima de tan gran dolor, que ningú podia consolar-la, si no era Giselher. Aquest era bo y fidel.

La hermosa Brunhilda permaneixia provocativa com sempre. Per molts que fossen las llágrimas de Kriemhilda, ella no se 'n cuydava poch ni molt. Però may li demostrá amistat. Més endevant Kriemhilda ferí també lo seu cor ab las penas més amargas.

Traduhit per ALBERT PUIGDOLLERS

(Seguirá)

CERTÁMENS

CASSINO DE GRANOLLERS

La Secció Científica-Artística-Literaria de aquest Cassino ha acordat la celebració del 3.er certámen pera 'l dia 4 del próxim Setembre, é invita á tots los escriptors á que honrin tan senyalada festa, en la que s' adjudicarán los següents premis:

Una flor natural, á la mellor poesia, qual tema 's deixa á la lliure elecció del poeta. Lo guanyador d' est premi deurá honrrar la Reyna de la festa.

Una branca de llorer, d' or y argent, á la mellor poesia que canti las excelencias de la Agricultura, del Comerç ó de la Industria.

Una lápida de marbre ab relleus y escut de plata, al mellor treball en prosa sobre lo següent tema: «Nocions de Geografia física, descriptiva é històrica del Principat de Catalunya.»

Una escribania d' argent, al autor del mellor treball en prosa sobre 'l tema següent: «Causas que han impedit lo desarrollo de Granollers y medis pera fomentar-lo.»

Una copa artística d' or y argent, al autor del treball en prosa que del modo més clar y exacte senyali los verdaders límits del Vallés y mellor espli qui la geografia física de la mateixa comarca.

Una ploma de plata, al qui mellor canti en vers ó prosa alguna de las costums de Granollers.

Un objecte d' art, al autor de la mellor «Oda al riu Besós.»

Un brot de roure, d' or y argent, á la mellor poesia «Al Relletje.»

Una cartera de pell de Russia ab las inicials d' or

y argent del autor, á la mellor poesia humorística.

Haventse demanat á la Excm. Diputació provincial lo premi que ab lo tema de «Descripció de las bellas del Vallés y dels sitis de la comarca que meresquian més especialment ser visitats» oferí en 1881, la Junta de la Secció ha cregut ferho públich anticipadament, per si algú volgués comensar algun treball, pera 'l cas de que sia concedit.

La Secció de Literatura 's reserva per durant un any, á comptar desde 'l dia del certámen, la propietat dels treballs premiats.

Tots los treballs deurán esser inédits y remesos per tot lo dia 20 d' Agost próxim, al domicili del Secretari de la Secció, carrer de la Palma, núm. 22, Granollers.

LIBRES REBUTS

La viruela y su tratamiento curativo, preservativo y exterminativo, por el Dr. G. Sentiñon.— Condensat en poques págines lo Dr. Sentiñon presenta d' una manera tan clara com sucinta tot lo que fa referencia á lo que ha donat títol al seu opúscol. En lo capítol de la profilaxis demostra la conveniencia de la vacuna ab tot y qu' está molt lluny de concedir á aquest medi preservatiu la importancia que fins ara se li ha concedit. Al final de sa obreta, que será llegida ab molt gust per périts y profans, lo Dr. Sentiñon presenta recopilats los principals medis de tractament, antichs y moderns, de la verola, comensant per lo de Rasis y acabant per lo dels més reputats professors de nostres días.

Aquest opúscol se ven al preu de dues pessetes en la Llibrería Barcelonesa, Llibreteria, 22.

MARGARIDOYA.—Novela per Lluís B. Nadal.—Formant un bonich volum de 246 planas s' ha publicat á Vich, impresa en l' establiment de Ramon Anglada, aquesta nova producció del autor de *Qüestió de nom*. L' última novela del Sr. Nadal té per nosaltres son principal atractiu en lo llenguatge y en la part descriptiva; aquells trossos en que l' autor nos pinta 'ls espectacles de la naturalesa ó 'ns traslada plena de vida alguna escena popular, son los verdaderament notables de la Margaridoya; en cambi flaqueja l' estudi dels caràcters y l' interés de l' acció. Lo Sr. Nadal s' ha guanyat un lloch honros entre 'ls novelistas catalans (ben poch per cert), y de sa castissa ploma n' esperam moltes obras que de segur aplaudirém. Entre 'ls treballs que té inédits ó no acabats encara, hi há una interessant novela de costums que tindrem lo privilegi de fer conixer á nostres lectors en las columnas de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, comensant sa publicació en un dels próxims números.

La Revue Indépendante.—L'escola naturalista, que tant soroll mou á Fransa, acaba de reunir sas forsas principals en una revista mensual, *La Revue Indépendante*, que, á judicar per son primer número, sembla molt batalladora. Entre sos redactors hi figuran firmes tan conegudas com las de E. de Goncourt, Zola, Lemonnier y Paul Alexis.

Los aficionats, donchs, á batallas literarias y artísticas ja tindrán un camp més hont recrear llur gust. Segons nos diu lo director de dita publicació, nostre amich Savine hi col·laborará també, publicanthi próximament un interessant estudi sobre lo moviment literari d'Espanya.

En las llibrerías de A. Verdaguer y Francesa, d'aquesta ciutat, podrá, qui vulga, suscriureshi.

HISTOIRE DE LA RÉVOLUTION FRANÇAISE

DANS LE DÉPARTEMENT DES PYRÉNÉES-ORIENTALES

d'après les documents inédits des archives départementales, communales et particulières

(1789-1800)

PAR

PIERRE VIDAL

Bibliothécaire de la ville de Perpignan

L'ouvrage formera quatre volumes qui paraîtront successivement en livraisons. Chaque livraison, composée de 16 pages en beau papier in-octavo jésus, se vendra 50 centimes. Il paraîtra une livraison chaque samedi.

Se suscriu en la llibrería de Verdaguer, Rambla del Mitx.

ALBERT SAVINE

L' ATLANTIDE

POÈME CATALAN

DE

JACINTO VERDAGUER

Aquesta traducció, acompanyada de l' original y precedida d' un estudi sobre 'l renaixement catalá, se ven á 18 rals en la llibrería de Verdaguer.

JUSTIN PEPRATX

L' ATLANTIDE

POÈME CATALAN

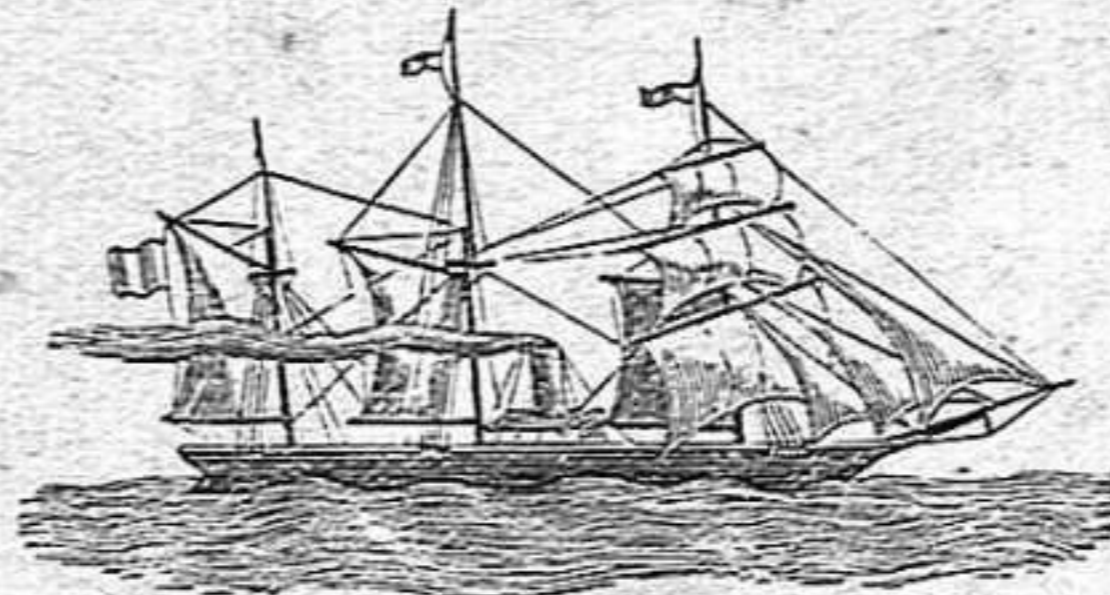
DE

JACINTO VERDAGUER

Aquesta traducció, feta en versos francesos iguals als del original catalá, forma un volum de 236 planas, y 's ven á 14 rals en la llibrería de Verdaguer.

VAPORS - CORREUS DE LA

ABANS DE A. LOPEZ Y C.^a

COMPANYIA TRASATLÁNTICA

ABANS DE A. LOPEZ Y C.^a

SERVEY PERA PUERTO-RICO, HABANA Y VERACRUZ

Servey pera COLON y PACÍFICH

Sortidas	Barcelona..	los días	5 y 25	de cada mes.
	Valencia..		7 y 27	
	Málaga..		10 y 30	
	Cádiz..		20	
	Santander..		21	

Los vapors que surten los días 5 de Barcelona y 10 de Cádiz admiten carrechs y passatjers pera LAS PALMAS (Gran Canaria) y VERACRUZ.

Los que surten los días 25 de Barcelona y 30 de Cádiz, y 'ls que surten lo 20 de Santander y lo 21 de

Coruña, enllasant los serveys antillans de la mateixa Companyia Trasatlántica en combinació ab lo ferro carril de Panamá y línea de vapors del Pacífich prenen cárrech a flete corregut pera 'ls següents punts:

- Litoral de Puerto-Rico.—San Juan de Puerto-Rico, Mayagüez, Ponce y Agudilla.
- Litoral de Cuba.—Santiago, Gibara y Nuevitas.
- América Central.—Sabanilla, Colco y tots los principals ports del Pacífich, com Punta Arenas, San Juan del Sur, San José de Guatemala, Champerico, Salina Cruz.
- Nort del Pacífich.—Tots los ports principals desde Panamá a California, com Acapulco, Manzanillo, Mazatlan y San Francisco de California.
- Sud del Pacífich.—Tots los ports principals de Panamá a Valparaiso, com Buenaventura Guayaquil, Payta, Callao, Arica, Iquique, Caldera, Coquimbo y Valparaiso.

Rebaixas a familias.—Preus convencionals pera estatjes de luxo.—Rebaixas de passatjes d'anada y tornada.—Billets de 3.ª classe pera l' Habana, Puerto-Rico y sos litorals a 35 duros. De 3.ª preferent ab més comodat a 50 duros pera Puerto-Rico y 20 duros pera Espanya.

Lo 5 de Juliol sortirà d'aquest port LO VAPOR

HABANA

pera CADIZ, escalas y demás serveys corresponents.

Consignataris: senyors D. Ripol y Companyia, plassa del Palau, cantonada al carrer de la Marquesa.

Nota. Aquesta agencia pot facilitar directament als cargadors los medis de assegurar las mercancías y efectes transportats per los vapors de la Companyia, fins a verificar la entrega de ciertas mercancías y efectes en los punts de consignació.

Aquesta llegendeta en vers, elegantment ilustrada ab 25 láminas fototípicas y diferents grabats, tot tirat ab varietat de tintas sobre magnífich paper Japon, formarà un volumet ricament enquadernat que 's publicarà immediatament y del qual se n'está fent una curtíssima tirada.

A pesar del luxo inusitat de l'obra, las personas

que desitjen adquirirla poden subscriureshi des' ara en l' Administració de LA ILUSTRACIÓ CATALANA, al preu de 40 rals.

Los subscriptors a LA ILUSTRACIÓ CATALANA obtindrán una rebaxa de la meytat de preu, podent per lo tant adquirirla per sols 20 rals.

Una edició especial de la mateixa obra, feta sobre pergami, 's reservarà pera las personas que 's suscrigan abans de la publicació, a rahó de 100 rals l'exemplar.

PUBLICACIONES CATALANAS

	Mes	Trimestre	Semestre	Any
LA ILUSTRACIÓ CATALANA..	6 rals	18 rals	32 rals	60 rals
LA RENAIXENSA. Diari de Catalunya. 2 edicions.	8 >	24 >	48 >	96 >
LA VEU DEL MONTSERRAT. Setmanari vigatà.	2 >	6 >	12 >	20 >
L' AVENS. Revista quinzenal de literatura y art.	>	>	12 >	20 >
REVISTA LITERARIA. Periódich mensual.	>	>	>	12 >
L' ARCH DE SANT MARTÍ. Periódich setmanal.	4 >	12 >	>	>

ESCRITOS ECONÓMICOS

DEL
Excmo. Sr. D. JUAN GÜELL Y FERRER

Aquest elegant volum se troba de venda en las llibrerías de Mayol, carrer de Fernando; Barcelonesa, Llibreteria; Verdager, Rambla del Mitx; Niubó, Espasoria; y Puig, Plassa Nova.

HISTORIA DEL AMPURDAN

ESTUDIO DE LA CIVILIZACION EN LAS COMARCAS DEL NORESTE DE CATALUÑA
POR D. JOSÉ PELLA Y FORGAS

Se publica en fascicles de 100 planas a 3 pessetas quiscun y 's ven en las principals llibrerías de Barcelona y Girona. Per l' Alt Ampurdá E. Trayter, Figueras; pel Baix Ampurdá J. de Carreras, La Bisbal.

TALLERS DE REPRODUCCIONS ARTÍSTICAS

212 — GRANVIA — 212
BARCELONA

THOMAS

14 — CANUDA — 14
BARCELONA

FOTOGRAFAT Y FOTOTIPIA

Reproduccions tipográficas de dibuixos de totes classes, cartas geográficas, planos, música, estamperia, fondos d' accions, etc., etc.

PROCEDIMENT NOU DE GRABAT QUÍMICH

pera la reproducció directa d' objectes presos del natural, vistas, monuments, quadros, aquarelas bronzes, medallas, tapicerías y tota classe de catálechs artístichs é industrials

LA ILUSTRACIÓ CATALANA

Desitjosa aquesta Empresa de complaure als subscriptors, ha encarregat a un acreditat taller d'enquadernacions la confecció de luxosas tapas, tant pera enquadernar los números corresponents al any passat com pera l'exposició de números solts, que pot oferir en Barcelona al preus següents:

TAPAS ab dibuixos daurats y negres, cantoneras y claus de metall, lllom de xagri y tela inglesa, propias pera casinos, cafés, etc., etc.	Rs. 36
ENQUADERNACIÓ del volum del passat any ab tapas de gran luxo..	> 36
TAPAS solas, tela inglesa, pera l' enquadernació de volums.	> 22
Ademés podem oferir alguns exemplars que quedan de la colecció completa de LA ILUSTRACIÓ CATALANA als preus de	
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, enquadernada (3 volums).	> 324
COLECCIÓ COMPLETA dels quatre anys, sense enquadernar.	> 220

Las demandas se dirigen a l' Administració, Jovellanos, 2, principal.—BARCELONA